

MAGYARORSZÁG

JÖVŐJE

AZ

UJABB NEMZETI ELHELYEZKEDÉS ALAPJÁN.

IRTA

BEKSICS GUSZTÁV.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R. T. KIADÁSA.

1900.

Budapest. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája.

A PARLAMENT KÖLTSÉGVETÉSI VITÁJA nagy kérdéseket mozgatót. Egészségi állapotom azonban nem engedte meg, hogy részt vegyek különösen a földmívelési és közoktatási vitában. Ezt annál inkább sajnálnom kell, mert mind a kettőben gyakori hivatkozások és részletes utalások történtek fél év előtt megjelent munkámra: »A magyar politika új alapjai«-ra. Bizonyára lesz még módom a munkámban fölvetett nagy nemzeti kérdésekhez való parlamenti fölszólásra. De lehetetlen addig is elmulasztanom, hogy legalább sajtó útján hozzájáruljak azon eszmék tisztázásához, a melyek munkám kapcsán a képviselőház legújabb vitáiban szóba kerültek.

Különben a polémiára vagy czáfolatra alig van okom. Talán egyes, szórványos esetektől eltekintve, ugy a sajtóban, mint a parlament vitáiban mindenki, legalább lényegileg, helyeselte a magyar nemzet konszolidációjára vonatkozó organikus programmat. Különös helyesléssel találkozott a könyvemben fejtegetett erdélyi politika, valamint a magyarság terjeszkedésével kapcsolatos azon nemzeti program, hogy kulturai politikánkban nagyobb sulyt kell helyezni, sőt Wlassics minisztersége óta tényleg nagyobb sulyt van helyezve, a magyarságra. De hogy nem elég a magyarságnak kulturai kifejeztése, hanem szükséges egyszersmind természetes fejlődőképességének istápolása, vagyis számának olymértvű megnövelése, mely nemzetiségi bajainkat elhárítja.

A magyarság numerikus kifejtése nélkül ugyanis, miként czáfolhatatlan adatokkal kimutattam, a magyar problémát megoldani nem lehet. Mig egyrészt tehát igyekeznünk kell nem magyarajku polgártársaink minél nagyobb részét nemzeti ügyünkhöz kapcsolni, másrészt a kultura és vagyonosodás által növelnünk kell a magyarság fajsúlyát, természetes szaporodó képességét pedig felhasználva, fel kell emelnünk számarányát. E program és megvalósításának eszközei, tán egy pont kivételével, teljes és általános helyesléssel találkoztak. Ezt azonban nemcsak az eszmék igazságának, hanem egyszersmind a *sajtó és publicista társaim hatalmas támogatásának tulajdonítom, mely nélkül az én csekély erőm mellett, a könyvemben fejtegetett gondolatok korántsem juthattak volna ily gyors elterjedésre.*

Midőn ezért köszönetet mondok kollégáimnak, egyszersmind kijelentem, hogy leginkább örvendek annak, hogy a magyarság terjeszkedőképességével kapcsolatos főszközre vonatkozólag is közel jutottak az általam kontemplált tervhez még a kezdetben ellenséges nézetek is. A földbirtokpolitikának azon programja, melyet munkám tartalmaz, részben már gyakorlati akció előtt áll. A nagyszabásu telepítésre komoly előkészületek történnek s e telepítés főczélja a királyhágóntuli részek magyarsági deficitjének ha nem is megszüntetése, de legalább enyhítése.

Javitása azon tarthatatlan számaránynak, melyben az erdélyi magyarság a nemzetiségek irányában van s mely számarány mellett a Királyhágón túl a magyar nemzeti állam, a nemzeti alap hiánya miatt, soká fentartható nem lesz. A mi pedig a hitbizományokat illeti, kormányprogrammá lett, hogy csakis Erdélyben s a hozzá hasonló vidékeken lehetséges új hitbizományok alakítása, de itt is csak erdőgazdaságra. Ekkép azon alapelv, melyen munkám gazdasági és földbirtok-politikai szempontból fölépült, szintén az érvé-

nyesülés útján van. A hitbizományok részleges értékkicserélésének gondolata is mindinkább terjed s kisebb-nagyobb mérvben megnyerte már a legkiválóbb vezető szellemeket.

E tekintetben az egész eszmekör még nincs végleg tisztázva. Még mindig, bár most már egészen jóhiszemű, tévedések és félreértések forognak fönn. Ez az oka, hogy — gróf Tisza Istvánnak az értékkicserélés mellett történt állásfoglalása daczára — szükségesnek tartom a nemzeti agrárpolitika e lényeges alkotó-elemét még egyszer megvilágítani. Mint fejtegetéseim során ki fog tűnni, a nézetek itt is egész közel jutottak egymáshoz. Célom tehát, ismétlem, nem a polémia, vagy czáfolat. Főldatom most már csakis az utolsó aggodalmak megszüntetése s azon gyakorlati módok teljes világosságba helyezése, a melyek a részleges értékkicserélést nemcsak lehetőségessé, hanem természetessé, könnyüvé, szinte magától értetődővé teszik. Sőt a jelen füzet második fejezetének végén kifejttem az áthelyezkedésnek oly módját, *a mely a már létező hitbizományokat egyáltalán nem érintené*, az esetre, ha (a mi hiba volna) a kimutatandó családi érdek daczára, egyetlen egy hitbizomány sem mozdulna meg. Egyszersmind új eszmével kísérlem meg kiegészíteni nemzetünk konszolidációjára vonatkozó programmat; ez az *ujabb nemzeti elhelyezkedés eszméje*, mely különben az egész kérdést megvilágítja.

Budapest, 1900 márczius végén.

B. G.

I. FEJEZET.

Ujabb nemzeti elhelyezkedés.

Állami és nemzeti megszilárdulásunk főhézagát a magyarság topografiai elhelyezésének bizonyos hibái képezik.

Valóságos szerencse volt, hogy a gondviselés a magyarságot főleg az ország centrumaiban helyezte el, különben állami és nemzeti katasztrófáink talán megsemmisítő hatásuk lettek volna. A két nagy központról, az Alföldről és a Dunántulról, minden veszedelem elmulta után megindult az expanzív kibontakozás a periferiák felé, a mit persze a magyar fajban rejlő ősi erő: a számbeli terjeszkedőképesség idézett föl. De mindig új és új ellenhatások támadtak, s igen nagy bajt képezett, hogy a periferiák magyarsága úgy Erdélyben, mint a Felvidéken, de főleg a Királyhágón túl, nem volt képes részben önmagát sem föntartani, annál kevésbé tarthatta fenn az ethnikai érintkezést az alföldi magyar medenczével.

Igy jött létre azon konszolidácziónk szempontjából hibás viszony, hogy a két főcentrumon, az Alföldön és a Dunántul, sőt a harmadik centrumon is, a Székelyföldön, a legtöbb helyen 80, sőt itt-ott a 100 százalékot megközelítette a magyarság, míg igen nagy országrészekben a magyar faj elenyésző kisebbséget képez. Szinte alig létezik.

Hatvanöt-hetven perczent magyarság mindenütt elég volna nemcsak a faji szupremácia biztosítására, hanem a nemzeti állam minden következményének érvényesítésére. Elég volna különösen akkor, midőn e számbeli fölényt kiegészítik a politikai, kulturai és gazdasági vezértulajdonások. Tény, hogy azon vidékeken, a hol a magyarság még e perczent-számot sem éri el, de túlhaladja vagy eléri az 50 százalékot, nemzeti konszolidációnk majdnem bevégeztettek mondható. Ott nincs nemzetiségi veszedelem. Ott a nem magyar ajku polgárok is többnyire magyarul éreznek. Ott a végleges összeolvadás sorsa biztosítva van. Hasonlókép külföldön, névszerint Oroszországban, az említett perczent-maximumokat ugy tekintik, mint a nemzeti egység biztosítékát. A czár birodalma lakosságának csak valamivel több mint 70 százaléka orosz, pedig még a kis- és fehéroroszk is be vannak vonva a számításba. És Oroszország bizonyára a legteljesebb nemzeti karakterrel bir.

A magyarság, a szoros értelemben vett Magyarországon, némi többséget képez, most már bizonyára elérte az 51—52 perczentet. Ez a szám még nem adja meg a matematikai nemzetegység föltételeit, de a magyarságnak munkámban oly részletesen fejtegetett nagyszerü expanziv-képessége mellett a legszebb biztatást szolgáltatja a jövőre nézve. Ez a számbeli többség akkor nyerne kiváló jelentőséget, ha a relációk az egész országban helyesen volnának beosztva. Ha a két, illetőleg a három magyar medence lakosságának magyar számaránya sehol sem haladná tul a 65—70 százalékot, ellenben a különbözet a nemzetiségi vidékeken volna. Ez esetben mitsem szenvedne a nemzeti kompaktság tekintetében a három fő medence, s mégis volna magyarság oly vidékeken is, a hol ez idő szerint magyar alig létezik.

Nagyon természetes, hogy a magyarság mai topo-

gráfiai elhelyezését nem lehet s nem is szabad akként megkorrigálni, hogy a nemzeti medenczéből a 65—70%-on tuli pluszt akár hatalmi, akár gazdasági eszközökkel egyszerűen áthelyezzük a nemzetiségi régiókba. Tulajdonképváló célunkat különben is, pláne több módon, megközelíthetjük, sőt elérhetjük.

E módokat a magyarság természetes propagatív erejének kibontása s a telepítés képezi legelső sorban. Az Alföldön, a Dunán túl és a Székelyföldön megfelelő gazdasági és kulturai viszonyok közé helyezett magyarság önmagától bocsátja ki fényes rajait s ezek céltudatos vezetés mellett lassankint megszállhatják a veszélyeztetett pontokat. Munkámban kifejtettem, melyek ezek a pontok. Kimutattam, hogy névszerint Erdélyben a mezőséget és a folyamvölgyeket kell megszállatni a magyarsággal. De mert mi irtó háborut nem viselhetünk a nemzetiségek ellen, a magyarság számbeli és gazdasági terjeszkedését nem mozdíthatjuk elő expropriáció által. Különben is Poroszország s a hatalmas német nemzet példája a pózeni küzdőtéren óva int minket, hogy csekély eszközeinkkel nagyobbra vállalkozzunk, mint a mennyit eddig nem ér el a sokkal nagyobb eszközökkel dolgozó német akció. A mi telepítési akciónk főleg csak arra törekedhetik, hogy az említett vidékeken az önként eladás alá kerülő földeket vásárolja össze s ezekre vigye a magyarság rajait. Így kontempláltam munkámban a telepítést. De ez maga nem is elég, főleg pedig nem elég gyors. Ezért gondoltam a hitbizományokra.

Ezért jutott eszembe a hitbizományok egy kisebb részének Erdélybe és a felvidékre való áthelyezése. Ez áthelyezés a numerikus viszonyokon nem igen változtat, de a nemzeti állam javára hatalmas társadalmi és gazdasági eszközt képez. A telepítés kiegészítése, sőt előfutárja gyanánt óriási előnyöket tartalmaz.

Igyekszem újra kimutatni, hogy a részleges áthelyezkedés hasznos magukra a főuri családokra, különösen azok mellékágaira (a főág ugyanis régi helyén maradhat). És hogy gyakorlatilag igen könnyen keresztülvihető. Keresztülvihető annál inkább, mert az állam lekötött erőit nem veszi igénybe, hanem csakis társadalmi erőket mozgat.

Elég, ha tulterhelt államunk a telepítés súlyát megbirja. A gazdasági és társadalmi erők kiegyenlítő elhelyezkedése a társadalom föladata. Különösen azon társadalomé, melynek vezető-szerepe van.

A nemzeti elhelyezkedés körében ekkép nagy misszió vár társadalmunk magas rétegeire. Az első nemzeti megszállás hibáit kell megkorrigálnia segitenie egy újabb és helyesebb nemzeti megszállással, vagyis a nemzeti erők helyesebb beosztásával.

Egyidejűleg növelni ez erőket s célirányosabban elhelyezni azokat: ez a nagy föladat. *Egyrészt tehát megnövelni a magyarságot számbelileg is s helyesebben elosztani úgy ezt, mint a gazdasági és társadalmi tényezőket; ez a dicső misszió, melyben mindenkinek, tehetségéhez képest részt kell vennie.*

* * *

A mondottakat megvilágítják ez adatok. Az 1890. évi népszámlálás szerint az alább kitüntetett 13 vármegyében a magyarság 0-tól 7°/_o-ig vannak képviselve az összlakossághoz képest.

Sorszám	V á r m e g y e	A magyar- ság szám- aránya
		%
1	Árva	0'91
2	Trencsén	1'96
3	Liptó	2'30
4	Krassó-Szőrény	2'67
5	Turóc	2'72
6	Szeben	2'92
7	Szepes	3'06
8	Sáros	3'40
9	Zólyom	4'05
10	Fogarás	4'63
11	Besztercze-Naszód	4'77
12	Hunyad	6'41
13	Temes	6'49

Megjegyzem, hogy ugy itt, mint a következő két táblázat adataiba szándékosan nem foglaltam bele az egyes vármegyékben esetleg előforduló törvényhatósági joggal fölrüházott városok számarányát.

A következő táblázat azokat a vármegyéket tartalmazza, hol a magyarság száma közel 50-től 65°/_o-ig változik.

Sorszám	V á r m e g y e	A magyar- ság szám- aránya
		%
1	Sopron	49'15
2	Baranya	49'65
3	Vas	50'56
4	Hont	51'62
5	Bihar	52'19
6	Gömör	53'60
7	Maros-Torda	54'87
8	Szatmár	59'02

Sopron és Baranya vármegyében Sopron és Pécs város nélkül nem ütötte ugyan meg a magyarság az 50°/_o-ot, de ma, kilencz év után, ez bizton bekövetkezett.

Végül itt következnek azok a vármegyék, a melyek 65°/_o-on fölüli magyarsággal dicsekedhetnek.

Sorszám	V á r m e g y e	A magyarság számaránya
		%
1	Tolna	67'17
2	Nógrád	69'18
3	Abauj-Torna	69'61
4	Csanád	72'93
5	Békés	73'06
6	Zala	73'18
7	Pest	80'81
8	Veszprém	82'25
9	Fehér	84'16
10	Háromszék	85'22
11	Csik	86'64
12	Somogy	90'02
13	Borsod	93'59
14	Udvarhely	93'71
15	Szabolcs	95'91
16	Győr	98'07
17	Heves	98'57
18	Jász-Nagy-Kun-Szolnok	99'03
19	Csongrád	99'21
20	Hajdu	99'51

Felesleges megjegyeznem, hogy mind e számarány — eltekintve az önkormányzati joggal bíró városoktól is — az utolsó évtizedben a magyarság javára még fokozódott.

II. FEJEZET.

A hitbizományok új és nemzeti alapja.

A hitbizományok politikai jelentőségére vonatkozó *nemzeti* felfogás lényegesen átalakult. A nemzeti felfogást s nem a gazdaságit, vagy szociális felfogást értem. *Gazdasági* szempontból, úgy a *jog* és *igazság* szempontjából a hitbizomány nem változtatta meg jelentőségét s így az elvi szempontok rá vonatkozólag nem alakultak át. De a *nemzeti* felfogás igen.

Deák Ferencz sohasem képviselt extrém nézetet s 1834-ben mégis élesen megtámadta a hitbizományokat, valamint azok ellen nyilatkozott a harminczas évek országgyűlésének többsége is. Főlöszleg a haza bölcse kemény szavainak idézése, jöllehet az e szavakban foglalt sujtó ítélet a nemzet közszellemének kifejezése volt. És nem valamely kósza európai áramlat adta Deák Ferencznek, Kossuthnak s más nagyoknak ajkára a birtoklekötés elleni szavakat. Hisz a francia nagy forradalom elleni visszahatás ez időben még tovább tartott. Magában Franciaországban csak a rákövetkező évben törölte el a hitbizományokat a polgárkirályság, ellenben Anglia épp ez időtájt szabályozta törvényhozásilag a birtoklekötést, mely ez idő óta folyton érvényben van. Nem doktrinér elméletek vezették a magyar politika kimagasló alakjait s magát a közvéleményt, hanem legkiválóbb

mértékben a nemzeti szempont. A 30-as és 40-es években, sőt még később is ellentét mutatkozott a hitbizományok és a nemzeti érdek közt. A hitbizományos főurak nagy része akkor alig volt az érzelem szálaival a magyar nemzethez kapcsolva, sőt még nyelvünket is alig tudta. Az ősiség megszüntetése az ellentétet bizonyos tekintetben fokozta. A középnemesség családfentartó eszköze, az ősiség, megszűnt, ellenben a főnemesség javára a hitbizomány továbbra is fennmaradt s így alkotmányosságunk kezdetén megújult a régi harc a hitbizomány ellen. De a magyar politika kiegyenlítő jellege mellett csakhamar a tranzakció terére ment át a küzdelem. És pedig annál inkább, mert újabb alkotmányosságunk légkörében az arisztokrácia mindinkább nemzeti tényezővé lett. A merev állásponton csak kevesen maradtak meg, mely szerint a hitbizomány egyáltalán eltörölendő. Nem Smith Ádám s nem Stuart Mill, sem Baxter érvei kerültek a közfölfogásba a hitbizományok ellen, hanem inkább azon törekvés, hogy miként lehetne a nemzeti és az arisztokratikus érdeket kiegyeztetni. E törekvésnek tulajdonítható ama nézet is, melyet a jelen sorok írója már a 80-as években egyik publicisztikai dolgozatában fölvetett s mely annak idején viszhangra talált még a porosz országgyűlésen is. E nézet szerint a hitbizományok mennyiségét alacsony percentszámra kellene hozni az összes termőföldre. (Ezt fejlesztette tovább a földművelésügyi vitában báró Feilitzsch Arthur, a ki a percentszámot törvényhatóságok szerint állapítaná meg.) Az elvi és dogmatikus alap elhagyása után szabad tere nyílt a legkülönbözőbb tranzakciótervezetnek.

A kiegyenlítés számára azonban egészen új alap kínálkozik. Oly alap, mely teljes érvényre juttatja a nemzeti érdeket s egyáltalán nem csorbitja az arisztokrácia jogos igényeit.

Nemcsak legutóbbi, hanem már egy korábbi munkámban, mely a magyarság elterjedéséről szól, igyekeztem megtalálni a kiegyenlítés módját akkép, hogy a hitbizományok nemzeti szempontból igenis jók és helyesek a nemzetiségi vidékek erdőgazdaságain, ellenben nagyobb tömegekben ártalmasak a magyar megyékben, névszerint az Alföldön és a Dunántul. Ezért hoztam javaslatba a részleges értékkicserélést, vagyis a hitbizományok egy részének a nemzetiségi vidékre való költözését, a hol nemes és magasztos nemzeti hivatást tölthetnek be. És a hol le nem döntheti őket az európai eszmeáramlat semmiféle fordulata, vagy zivataros forгатaga.

Az értékkicserélés még nem, de a hitbizományok nemzeti alapjának gondolata megcsillámlott a legutóbbi földművelésügyi vita alkalmával Darányi Ignác beszédében, aki a Ház nagy tetszése közepett jelentette ki, hogy a kormány jövőre nem fogja javasolni ő Felségének hitbizomány felállítását a sík földön. Ellenben Erdélyben s oly exponált vidéken, a melyek Erdélylyel hasonló viszonyok közt vannak, kizárólag erdőbirtokra, javasolni fogja hitbizományok felállítását s javasolni fogja egyenesen a magyar állameszme megerősítése érdekében. A nemzeti, az állami és az arisztokratikus érdek teljes harmóniája nyilatkozik meg a miniszter következő szavaiban:

»A t. Háznak tudomása van arról, hogy az erdőtörvény a kötött birtokra a magyar államnak nagyobb befolyást és nagyobb hatalmat enged. Már pedig állami és nemzeti érdek az, hogy az ilyen exponált pontokon a magyar állameszme megerősítették és hogy ily pontokon oly családok legyenek, a melyeknek hűsége a magyar állameszme iránt kétségtelen.«

Valóban csakis doktrinér szempontokból tehetne valaki kifogást a hitbizományoknak a Királyhágón tul erdőgazda-

ságra való alapítása ellen; a nemzeti szempont nevében nem csak tiltakozni nem lehet, hanem egyenesen óhajtani kell hitbizományok létesítését Erdélyben s az ország egyéb hasonló viszonyu vidékein. A síkföldön, a miniszter nyilatkozata szerint is, szociális és birtokmegosztási szempontok gátolják újabb hitbizományok alakítását, az erdőgazdaságon és a nemzetiségi régiókban ellenben gazdasági és nemzeti szempontok egyaránt a hitbizományi lekötöttséget ajánlják. A kiegyenlítés sziklaszilárd alapköve ekként megvan. Darányi Ignác földművelési miniszter s vele a Széll-kormány-nak maradandó érdeme, hogy a nemzeti és állami fejlődésünkre annyira fontos kiegyenlítés alapgondolatát beleillesztette a magyar politika programjába. Az alapgondolat ebben a formájában konzervatív, a mi ily kényes kérdésnél, a kormány felelőssége mellett, nem is lehet más. A síkföldi vagyis szántóföldi hitbizományok érintése nélkül ez alapgondolat két részből áll. Az első az, hogy a síkföldön több hitbizomány nem lesz s a másik abból áll, hogy az erdőgazdaságon is csak kivételesek lesznek az új hitbizományok. Ez a gondolat-embrió, teljesen konzervatív jellege mellett, mégis a nemzeti jövőendő óriási fejlődési anyagát tartalmazza.

A cél világosan fel van állítva Darányi Ignác történelmileg is emlékezetessé leendő szavaiban. Az exponált pontokon a magyar állameszme iránt kétségtelenül hü családokra van szükség s ily családokat lehet e vidékekre bevinni az erdőgazdaságra adandó hitbizományok által. Minél több ily család lesz az exponált pontokon, annál nagyobb és sűrűbb támasza leendő ott a magyar állameszmének. A mi kezdetben csak kivételt fog képezni, gyakoribb esetté válik. És e nemzetiségileg exponált vidékek látni fogják a benyomuló előkelő magyar családok fényét s ebben a fényben látni fogják a magyar állameszme ragyo-

gását. A romok meg fognak élénkülni, a düledező kuriák helyét idővel fényes paloták és vadászkastélyok fogják felváltani. A nemzetiségileg exponált vidékek lakossága, mely a magyar államot sok esetben csakis az adóvégrehajtó szeméjében ismerte, eddig közvetlenül, egy távolabbi és szebb jövőben meg fogja ismerni a magyar társadalom színe-java és előkelősége által.

Gróf Tisza István nyugodt, sőt hűvös gondolkodását is talán a szebb jövő e fényes látománya melegítette fel. Talán az ő fegyelmezett lelkét is megragadta az ihlet, a midőn a további fejleményekre gondolt. Mert ő már, mindig szem előtt tartva az óvatosság szempontjait, azt sem zárta ki nagyszabásu beszédének érveléséből, hogy a síkföldi kötött birtokok egyrésze spontán s fokozatosan áthelyezkedjék a síkföldről más vidékre.

»Tényleg vannak oly vidékei az országnak, — úgy mond — a hol a kisbirtokosra nézve a birtokszerzés rendkívül meg van nehezítve az által, hogy relative nagyon sok kötött birtokkal találja szemben magát. Azt hiszem, hogy ezen fokozatosan, erőszakos intézkedések nélkül szukcsezszíve segíteni lehet, ha módja találtatik annak, hogy oly vidékről, hol tulságos sok kötött birtok van, az illető birtokos beleegyezésével, érdekeinek teljes kimélete mellett, áttelepíttessék az a majorátus más vidékekre. Ezt a mozgalmat mindenféle szempontból csak helyeselni és előmozdítani tudnám.«

Károlyi Sándor gróf, a kit e téren méltán szaktekin-télynek tart a közvélemény, szűkebb körben szintén ehhez az eszmemenethez közeledett azokban a fejtegetéseiben, a melyeket a telepítési ankét alkalmával nyilvánosságra hozott.

Részletesebben kell szólnom az ügyről és a személyes állásfoglalásokról.

A földbirtokhoz természetszerűen konzervatív gondolat fűződik. A földbirtok a társadalmi és gazdasági élet csontozata, ennek tehát szilárdnak és kompaktnak kell lennie. Ez az egyik oka, a már fejtegetett okokon kívül annak, hogy Magyarországon a hitbizományok kérdése a tranzakciók terére jutott s a kötött birtok e nemének elvi megátadása szűkebb és szűkebb térre szorult.

Épp azért még a nemzeti érdek mellett is komoly vizsgálat tárgyát kell hogy képezze: vajjon a földbirtokviszonyok lényeges megbolygatása csakugyan szükséges s gyakorlatilag minden rázkódás nélkül keresztülvihető-e? A nemzeti szempont diktálta felfogás a hitbizományokra vonatkozólag szinte általános elfogadásra talált. De a földbirtokviszonyok szilárdságának másik nagy érdeke szintén vezérlő gondolat maradt úgy a kormánynál s névszerint Darányi Ignác földművelési miniszternél s természetesen az arisztokrácia vezérszerepü férfiainál. Nagyon érthető tehát, hogy Darányi Ignác földművelési miniszter csakis a jövőre létesítendő hitbizományokat akarja az erdőgazdaságra s névszerint Erdélybe s a periferiákra vinni. Ez is óriási nagy haladás, a nemzeti és az arisztokratikus érdekeknek fényes kiegyenlítése: a nemzetiségileg exponált vidékeknek olyatén megjelölése, hogy igenis czélszerű és hasznos nemzeti szempontból a magyar társadalomnak oda való bevonulása. És pedig az előkelő, a legfényesebb, tehát a hódításra legképesebb magyar társadalom bevonulása hitbizományok által.

Szintén teljesen érthető gróf Károlyi Sándor álláspontja, a mely bizonyára megfelel a hightoryzmus álláspontjának. És ezt is szívesen kell üdvözölnöm, mert nemzetünk jövődjére ez is nagy és fontos haladás. Gróf Károlyi

Sándor a parlament földművelési vitájában nem nyilatkozott ugyan a hitbizományok kérdésében, de a »Hazánk«-ban közzétett becses tanulmányában s a telepítési ankéten kijelentette, hogy szűkebb körben elfogadja a hitbizományi kötött birtok értékcserelését is, ha ez teljesen spontán, minden kényszer nélkül, s ismétlem, szűkebb térre szorítva történik.

A konzervatív földbirtok-érdekeket gróf Tisza István sem hagyta figyelmen kívül magas színvonalu parlamenti beszédében. Szintén a legerélyesebben hangsúlyozta a majorátusok áthelyezésénél a kényszer nélküli teljes önkéntességet. További korlát gyanánt felállította azt, hogy az értékcserelés csak ott történjék, a hol nagyon sok a hitbizomány, a hol tehát népesedési, kulturai s egyéb okok teszik az értékcserelést szükségessé. A végső konkluzió mégis az, hogy a hitbizományok rendszerének új alapja a nemzeti eszme körében kezd konkrét alakot ölni, hogy az szilárd bázist képezzen majd a hitbizományok alatt.

Ez alapot még ma, előre láthatólag csak egyelőre szűkebbnek kontemplálják ugy a kormány, mint a hivatott vezértényezők. Szűkebbnek mint a jelen sorok írójának munkája azt megszabta. Legsűkebb — a mint ez természetes — a Széll-kabinetnek Darányi által kifejezésre jutott alap-megjelölése. Természetesen azért, mert a kormányzati felelősség kizár minden sötétbe való ugrást. Tágabb a gróf Károlyi Sándor által kontemplált alap, mely gróf Tisza Istvánnál már széles nemzeti alappá kezd kibontakozni. A gyakorlati élet legjobban ki fogja próbálni ez alapot s meg vagyok győződve, tovább fogja azt kiszélesíteni, egész azon szemhatárig, a hol a nemzeti nagyság csillogó képe jelenik meg s mely a jelen sorok írójának szemei előtt lebegett, a midőn munkáját és tervét koncepiálta.

A hazafiságra s a nemzeti jövőendő fényes képének varázsserejére is számítok. De gyakorlatibb tényezők is figyelembe veendőek. Történelmünk szinte minden korszaka bizonyítja, hogy nemzeti célokért tudtunk s tudott társadalmunk áldozatokat hozni. De puszta és rideg áldozatokkal nemzeti és állami problémánkat teljesen megoldani nem lehet. A kérdés az: *vajjon a hitbizományok nemzeti alapjának kiszélesítése érdekében van-e a leghivatottabb érdekelteknek?*

E kérdésre leghatározottabban azt lehet felelni, hogy a legfelső ezernek s névszerint az arisztokráciának *családi, politikai és gazdasági érdeke* fogja követelni, hogy idővel maga sürgesse azt, a mi egyelőre csak kivételesebb jelenség leend.

A családi és az ezzel kapcsolatos politikai érdek bizonyára legelső sorban a mellett van, hogy a hitbizományi törzsuradalmak az ősi kastélylyal s a kegyelet egyéb jelvényeivel állandóan, sőt mindenkorra jelenlegi helyükön maradjanak. Sőt általános politikai érdek az is, hogy a dunántúli és az alföldi mágnáscsaládok ugyanezen helyen tartsák meg társadalmi pozíciójukat s a közügyekkel való összeköttetésüket. A nem törzsuradalmak vagy éppen oly vidéken fekvő birtokok azonban, a melyeket tulajdonosuk talán sohasem is lát, nem tartoznak sem a társadalmi, sem a politikai tekintély oszlopának köveihez. Ezek alkalmasak az értékcserelésre, valamint különösen alkalmasak azon kötött és nem kötött birtokok, a melyek tulajdonosai vagy külföldiek, vagy állandóan a külföldön laknak.

De különös s kiválóan érdekes tekintet alá kerülnek a főuri családok főága mellett a mellékágak. Legkivált pedig az elsőszülöttek mellett a másod- és harmadszülöttek. Az utóbbiakra vonatkozó felfogásomat különös figyelmükbe ajánlom az érdekelt köröknek.

Távolról sem jut eszembe azt követelni, hogy a magyar arisztokrácia s egyáltalán a magyar társadalom az elsőszülöttek javára annyira mellőzze a másodszületteket, mint a leghatalmasabb arisztokrácia és társadalom, t. i. az angol teszi ezt. A másod-, harmadszülött fiu Angliában nemcsak a családi vagyont nem örökli, hanem hogyha peereségről van szó, még atyja czimét, sőt nevét sem. Ezt a szükkeblüséget az angol másod-, harmadszülött fiuk mégis a legfényesebb vivmányokkal köszönik meg hazájuknak és társadalmuknak. Otthon összekötő kapcsot képeznek az arisztokrácia és a középosztály közt. A külföldön pedig hivatott, sőt predesztinált hódítói az angol nemzetnek és államnak. A másod-, harmadszülött fiuk (természetesen nemcsak az arisztokráciát értem) szereztek meg s tartják fenn Anglia világbirodalmát.

Ily szerepre és hivatásra mi nem gondolhatunk. Egyáltalán nem vagyok az intézményes primogenitura hive, de enyhe fokú társadalmi irányzat mellett ezen különben jogtalan és kárhozatos rendszer, természetesen minden kényszer nélkül, igen jól alkalmazható állami és nemzeti czélokra. Belső, s mégis nagy hódító munka nálunk is megoldható a másod-, harmadszülött fiuk segítségével. (És hasonlóképp nem értem kizárólag csak az arisztokrácia másod-, harmadszülött fiait.) A középbirtokosság másod-, harmadszülött fiainak is részt kell venniök a hódítás munkájában. Sőt a telepítés nem valósítható meg sikerrel, ha bizonyos fokig nem érvényesül magánál parasztságunknál a másod-, harmadszülött gyermekek különös hivatása, mint ezt legujabb munkámban kifejtettem. A főhivatás mégis az arisztokrácia másod-, harmadszülött fiaié. A főág, ismétlem, topografiai helycsere nélkül oldhatja meg társadalmi és nemzeti misszióját. A másod-, harmadszülött fiak számára azonban a nemzetiségi vidéken vár külön hivatás. Itt kell számukra birtokot venni s erdőgazdaságra hitbizományt alapítani.

Igaz, hogy a főcsaládok nem egy másod-, harmadszülött fiának van már s pedig a síkföldön hitbizománya. A jövődöbeli alapítások azonban amugy sem törtéhetnek többé a síkföldön, vagyis alföldi és a dunántuli szántóföldeken. Az új alapításokat tehát ezek számára elő kell mozdítani, illetőleg a szántóföldi alapításokat az erdőkre át kell helyezni. Ekkép, míg a síkföldön a parcellázás számára lesz szabad birtok, addig a nemzetiségi vidékek megtelnek erdő-hitbizományokkal, tehát egyszersmind magyar társadalommal, melyet a főrangú családok másod-, harmadági fognak szolgáltatni. Ezt a társadalmat ki fogják egészíteni egyéb főrangú és nem főrangú családok, a melyek hitbizományt akarnak alapítani, de a síkföldön erre többé engedélyt nem nyerhetnek.

Ime, a családi érdek hatalmas rugója lesz az új iránynak s erős kiszélesítője a hitbizományok nemzeti alapjának. És nem kevésbbé az leend a vagyongyarapítás érdeke.

* * *

Az esetleges aggodalmak mindinkább meg fognak szünni. A mi e pillanatban tán még a sötétben való ugrásként jelenik meg, világos lépéssé változik. Mihelyt az erdők jövedelmezősége, melyről később fogok szólni, átmegy a köztudatba, mindig többen és többen fognak igyekezni erdőgazdasághoz jutni. És mert jövőre csakis erdőgazdaságra lehet hitbizományt alapítani, mindig több és több hitbizomány fogja megszállni a nemzetiségi vidéket. Ugyanazon nemzeti gondolat, mely Darányi Ignác földművelésügyi minisztert s a Széll-kabinetet vezet, a ma még csak kivételek gyanánt kontemplált eseteket mindig gyakoriabbakká fogja tenni. Ez legalább az én *egyéni* nézetem.

De ez lesz nézetük csakhamar az illető és hivatott köröknek is.

Felesleges ismételnem, hogy elvileg nem lelkesedem a hitbizományokért. Ám nemzeti érdekeink miatt a nemzeti-ségi vidékeken szívesen látom azokat. Es számos család van, a ki új hitbizományok alapítására törekszik. És lesz számos család, mely szívesen teszi leszármazóinak hitbizományát jövedelmezőbbé. Bizonyára akad több család, mely ehhez képest hajlandó már létező hitbizományainak egy részét erdőgazdasággal kicserélni. Alább majd felsorolom azon családokat, melyeknek több hitbizományuk van. Azon főrangu családok száma pedig tulnyomó, a melyeknek csak egy hitbizományuk van s így a netáni másod-, harmadágak tulajdonkép kénytelenek lesznek a nemzetiségi vidékre átköltözni, ha hitbizományt akarnak. E családokat is névszerint fel fogom sorolni. De vannak oly főrangu családok is, a melyeknek egyáltalán nincs hitbizományuk, pedig főrendiházi jogosultsággal bírnak. Ezek a következők (meg kell jegyeznem, hogy némelyik közülök hitbizományt alapított ugyan, de magának nincs hitbizománya): Grófok: Almássy Tasziló, Apponyi Albert, Apponyi Géza, Apponyi Lajos, Apponyi Sándor, Bánffy György, Batthyány Iván, Batthyány Sándor, Batthyány Tivadar, Bethlen Aladár, Berchtold Arthur, Berchtold Rikárd, Bissingen-Wippenburg Ernő, Bolza József, Bolza Géza, Bolza Pál, ifj. Bombelles Márk, Cebrián-Figuerolles László, id. Chotek Rezső, ifj. Chotek Rezső, Csáky Albin, Csekonic Endre, Cziráky Béla, Degenfeld-Schomburg József, Degenfeld-Schomburg Lajos, Degenfeld-Schomburg Sándor, Degenfeld-Schomburg Imre, Degenfeld-Schomburg Pál, Dessewffy Alajos, Dessewffy Aurél, Dessewffy Béla, Dessewffy Dénes, Draskovich József, Eltz Károly, Erdődy György, Erdődy Gyula, Erdődy Imre, Erdődy Rezső, Erdődy Sándor, Esterházy Béla, Esterházy Ernő, Esterházy Ferencz ifj., Esterházy János, Esterházy Imre ifj., Esterházy Károly István, Esterházy László, Esterházy Sándor, Festetich Jenő,

Festetich Pál id., Forgách István, Forgách János, Forgách Sándor, Hadik János, Haller György, Hunyadi Kálmán, Jankovich Aladár, Jankovich László, Jankovich Tivadar, Karátsonyi Aladár, Karátsonyi Kamilló, Károlyi István Imre, Károlyi Tibor, Keglevich Gábor, Khuen-Héderváry Károly, Lónyay Elemér, Lónyay Gábor, Mailáth Gusztáv, Mailáth István Géza, Mailáth Sándor, Norman-Ehrenfels Gusztáv, Norman-Ehrenfels Rezső, Nádasdy Tamás, Nákó Kálmán, Niczky Pál, Pálffy István, Pálffy János id. Pálffy János ifj., Pejachevich László id., Pejachevich László ifj., Pejachevich Pál, Serényi Béla, Stubenberg József, Szapáry Gyula, Szapáry Frigyes, Szapáry István Széchenyi Bertalan, Széchenyi Ferencz, Széchenyi Gyula Széchenyi Imre és Géza, Széchenyi Aladár, Széchenyi Viktor, Szirmay Alfréd, Szirmay György, Teleki Gyula Teleki József, Teleki Samu, Teleki László, Teleki Tibor, Vay Ádám, Vay Tihamér, Vigyázó Ferencz, Vigyázó Sándor, Wenckheim Dénes, Wenckheim Ferencz, Wenckheim Frigyes, Wenckheim Henrik, Wenckheim István, Wenckheim Géza, Zay Albert, Zay Géza, Zichy Aladár, Zichy Ágost Zichy Béla, Zichy Géza ifj., Zichy Gyula, Zichy Henrik, Zichy János ifj., Zichy János id., Zichy Nep. János ifj., Zichy Nándor id., Zichy Nándor ifj., Zichy Pál Ferencz, Zichy Tivadar.

Bárók: Ambrózy István, Atzél Lajos, Baich Iván, Bohus István, Bohus László, Bohus Zsigmond, Bánffy Dezső, József, Jenő, Bánhidy Sándor, Daniel Ernő, Duka Géza, Edelsheim-Gyulai Lipót, Gerliczy Ferencz, Harkányi Frigyes, Kálmán, Harkányi Károly, Inkey Imre, Inkey István, Kemény Géza, Árpád, Liphay Frigyes, Majthényi László, Nikolics Fedor, Orczy Andor, Podmaniczky Géza, Prónay Gábor, Piret de Bihain Béla, Piret de Bihain Lajos, Radvánszky Géza, Radvánszky Béla, Rauch Géza, Rédl Béla, Rédl Lajos,

A hitbizomány jelenlegi birtokosa	A vármegye, melyben a hitbizomány fekszik
renberg Károlyné hercegné	Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Pozsony
másy Kálmán gróf	{ Arad, Békés, Bihar Heves, Nógrád, Zemplén Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Zemplén
drássy Aladár gróf	{ Szabolcs, Zemplén Somogy, Baranya
drássy Dénes gróf	Abauj-Torna, Gömör, Nyitra, Sáros, Ung, Zemplén
drássy Gyula gróf ifj.	Szabolcs, Zemplén
drássy Tivadar gróf	Aranyos-Torda, Kolozs
drássy Aladár gróf	Zala
drássy Tivadar gróf	Zemplén
drássy Géza gróf	Zemplén
idik Barkóczy Endre gróf	Abauj-Torna, Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ung, Zemplén
tthányStrattmannÖdönhg.	Moson, Vas, Zala, Kőrös
tthányGéza gróf	Fejér
nffy Albert báró kiskoru	Kolozs, Szolnok-Doboka
nffy Albert báró kiskoru	Szilágy, Kolozs
ssingen-Nippenburg Ernő gr.	Krassó-Szörény
ssingen-Nippenburg Nándor gróf	Temes
ász-Coburg-Góthai Fülöp hg.	Borsod, Gömör-Kishont, Heves, Hont, Nógrád, Szepes
iráky Antal gróf	Fejér
ssewffy Miklós gróf	Csanád, Szabolcs, Zemplén
askovich Iván gróf	Baranya, Somogy
askovich Pál gróf kiskoru	Vas
dődý Ferencz gróf	Nyitra
dődý Tamás gróf	Vas
dődý Ferencz gróf	Vas
terházy Mihály gróf	Pozsony, Komárom
terházy Miklós József gróf	{ Komárom Komárom
terházy Miklós Mórícz gróf	Fejér, Komárom
terházy Mórícz gróf ifj.	Veszprém
terházy Pál herceg	Baranya, Moson, Pest-P.-S.-K.-K., Somogy, Sopron, Vas, Zala, Tolna, Veszprém
istétich Andor gróf	Vas

Az alapító neve

Az első birtokostul kijelölt személy neve

A hitbizomány jelenlegi birtokosa

A vármegye, melyben a hitbizomány fekszik

1	Alhrenberg Károlyné hercegné	Hunyady Károly gróf	Alhrenberg Károlyné hercegné	Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Pozsony
2	Almásy Ignácz gróf	Almásy Lajos gróf	Almásy Kálmán gróf	Arad, Bekés, Bihar
3	Almásy Ignácz gróf	Almásy Lajos gróf	Almásy Kálmán gróf	Heves, Nógrád, Zemplén
4	Almásy Kálmán gróf id.	Almásy György gróf	Almásy Kálmán gróf	Jász-Nagy-Kun-Szolnok, Zemplén
5	Andrássy Aladár gróf	Andrássy Sándor gróf	Andrássy Aladár gróf	Somogy, Zemplén
6	Andrássy Aladár gróf és neje	Andrássy Sándor gróf	Andrássy Aladár gróf	Somogy, Baranya
7	Andrássy György gróf	Andrássy Dénes gróf	Andrássy Dénes gróf	Sáros, Ung, Zemplén
8	Andrássy Gyula gróf id.	Andrássy Gyula gróf ifj.	Andrássy Gyula gróf ifj.	Ung, Zemplén
9	Andrássy Gyula gróf id.	Andrássy Gyula gróf ifj.	Andrássy Gyula gróf ifj.	Szolnok, Zemplén
10	Andrássy Károlyné grófné	Andrássy Tiivadar gróf	Andrássy Tiivadar gróf	Aranyos-Torda, Kolozs
11	Andrássy Károlyné grófné	Andrássy Aladár gróf	Andrássy Aladár gróf	Zala
12	Andrássy Károlyné grófné	Andrássy Gyula gróf	Andrássy Tiivadar gróf	Zemplén
13	Barkóczy János gróf	Andrássy Manó gróf	Andrássy Géza gróf	Zemplén
14	Barkóczy János gróf	Barkóczy Ilona grófné	Hadik Barkóczy Endre gróf	Abauj-Torna, Bereg, Szabolcs, Szatmár, Ung, Zemplén
15	Batthyány Lajos herceg nádor	Batthyány Ádám gróf	Batthyány-Strattmann Ödön hg.	Moson, Vas, Zala, Kőrös
16	Batthyány István gróf	Batthyány István gróf ifj.	Batthyány Géza gróf	Fejér
17	Bánffy Albert báró	Bánffy Ádám báró	Bánffy Albert báró kiskoru	Kolozs, Szolnok-Doboka
18	Bánffy Albert báró	Bánffy György báró	Bánffy Albert báró kiskoru	Szilággy, Kolozs
19	Bissingen-Nippenburg Nándor gr. id.	Bissingen-Nippenburg Nándor gr. id.	Bissingen-Nippenburg Ernő gr. gróf ifj.	Krassó-Szörény
20	Coburg (szász) Góthai Nánd. hg.	Bissingen-Nippenburg Nándor gróf ifj.	Bissingen-Nippenburg Nándor gróf	Temes
21	Czirák János gróf	Czirák Antal gróf	Czirák Antal gróf	Borsod, Gömör-Kishont, Heves, Hont, Nógrád, Szeepes
22	Dessewffy Kálmán gróf	Dessewffy Lajos gróf	Dessewffy Miklós gróf	Fejér
23	Draskovitch Károlyné grófné	Draskovitch Iván gróf	Draskovitch Iván gróf	Szabolcs, Zemplén
24	Draskovitch Károlyné grófné	Draskovitch Pál gróf	Draskovitch Pál gróf kiskoru	Baranya, Somogy
25	Erdődy György gróf	Erdődy Antal gróf	Erdődy Ferenc gróf	Vas
26	Erdődy Sándor gróf	Erdődy Tamás gróf	Erdődy Tamás gróf	Nyitra
27	Erdődy Ferenc gróf	Erdődy Tamás gróf	Erdődy Ferenc gróf	Vas
28	Esterházy János gróf ifj.	Esterházy József gróf	Esterházy Mihály gróf	Pozsony, Komárom
29	Esterházy János gróf	Esterházy Ferenc gróf	Esterházy Miklós József gróf	Komárom
30	Esterházy Miklós Ferenc gróf	Esterházy Miklós József gróf	Esterházy Miklós József gróf	Komárom
31	Esterházy Móricz gróf	Esterházy Miklós Móricz gróf	Esterházy Miklós Móricz gróf	Komárom
32	Esterházy Pál gróf	Esterházy Miklós Móricz gróf ifj.	Esterházy Móricz gróf ifj.	Fejér, Komárom
33	Esterházy Pál herceg	Esterházy Mihály hg.	Esterházy Pál herceg	Veszprém
35	Festetics Dénes gróf	Festetics Imre gróf	Festetics Andor gróf	Baranya, Sopron, Pest-P.-S.-K.-K., Tolna, Veszprém
36	Festetics Dénes gróf	Festetics Imre gróf	Festetics Kálmán gróf	Vas
37	Festetics Krisztián gróf	Festetics Lajos gróf	Festetics Imre gróf	Somogy, Vas
38	Festetics Kristóf gróf	Festetics Pál gróf	Festetics Taszáló gróf	Somogy, Vas
39	V. Forgách Pál gróf	XII. Forgács László gróf	Forgách Károly gróf	Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun, Somogy, Vas, Zala
40	Harrach Károly gróf	Harrach Leonárd Károly gróf	Forgách Károly gróf	Nyitra
41	Haynau Gyula báró	Haynau Klotild báróné	Harrach János gróf	Moson
42	Huszár Béla	Huszár Tibor	Haynau Matild báróné	Szatmár
			Huszár Béla	Hont

43	Jankovich Gyula	1877	Jankovich Gyula	Somogy
44	Jósika Lajos báró	1887	Jósika Sámuel báró	Kölcse, Szolnok-Doboka
45	Karácsonyi Jenő gróf	1893	Karácsonyi Jenő gróf	Torontál
46	Károlyi Lajos gróf	1826	Albrecht főherceg	Baranya, Moson
47	Károlyi Lajos gróf	1888	Károlyi Lajos gróf	Nyitra, Szatmár
48	Károlyi Edte gróf	1877	Károlyi László gróf	Abaúj-Torna
49	Károlyi György gróf	1874	Károlyi Miklós gróf	{ Heves, Nógrád
50	Károlyi György gróf	1877	Károlyi Viktor gróf	{ Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun, Fejér
51	Károlyi István gróf	1877	Károlyi Éde gróf	{ Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun, Fejér
52	Károlyi István gróf	1877	Károlyi Sándor gróf	{ Csongrád, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun
53	Kohári István és Andráis gróf	1793 és 1757	Első bírtokos megnevezés nélkül.	{ Győr-Kisbent, Nógrád, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun
54	Königsberg Károly	1747	Königsberg Xav. Ferencz gróf	Trencseny
55	Königsberg Lipót Vilmos gróf	1681	Königsberg Fiedel gróf	Arad
56	Königsberg Ferencz Antal gróf		Kund Béla	Somogy
57	Königsberg Antal Eusebius gróf		Majláth József gróf	Zemplén
58	Kund Vincez	1871	Majláth György gróf	Baranya
59	Majláth György	1882	Majláth György gróf	Baranya
60	Majláth György gróf	1886	Migazsy Vilmos gróf	Fejér, Veszprém
61	Migazsy Kristóf gróf	1782	Migazsy Kristóf Vincez gróf	Nyitra
62	Nádasdy Ferencz gróf	1833	Nádasdy Kristóf Vincez gróf	Nyitra
63	Nádasdy Ferencz gróf	1874	Nádasdy Ferencz gróf	Odeszalchy Gyula herceg
64	Odeszalchy Agostonne hgne	1883	Odeszalchy Gyula hgne	Odeszalchy Agostonne hgne
65	Pallavicini Antal gróf	1835	Odeszalchy Livio hgn.	Pallavicini Sándor főgróf
66	Pallavicini Edte gróf	1835	Pallavicini Altonuz öngróf	Pálffy József gróf ifj.
67	Pálffy József gróf id.	1869	Pálffy József gróf ifj.	Pálffy József gróf ifj.
68	Pálffy József gróf ifj.	1869	Pálffy József gróf ifj.	Pálffy-Daum Nándor Lipót gróf
69	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy János Antal gróf	Moson
70	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Pozsony, Moson
71	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Nógrád, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun
72	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
73	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
74	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
75	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
76	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
77	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
78	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
79	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
80	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
81	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
82	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
83	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
84	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
85	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
86	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
87	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
88	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
89	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
90	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó
91	Pálffy Pál gróf	1653	Pálffy Miklós gróf	Liptó

Jegyzet: E kimutatás 1., 2. és 3. rovatai alatti adatok az igazságügyi minisztériumban vezetett nyilvántartási könyvből, az 5. rovat alatti adatok pedig a kataszteri feljegyzésekből vettek. A 4. rovat alatti adatok részben a főrendiház titkári hivatala, részben pedig egyes főispánok által szolgáltatott adatok alapján vettek fel.

Ezen hitbizonyítvány, mint legújabb alakult, a területi kimutatásba nem volt fölvéve.

Révay Ferencz, Révai Simon, Solymosy László, Solymosy Odön, Uray Kálmán, Vay Béla, Vay Sándor, Vay Dénes, Vécsey József, Vojnits István, Wenckheim Viktor, Wesselényi Béla, Wesselényi Miklós, id. Zeyk József.

E névsort a legujabb adatok alapján állítottam össze, de az időközben elmúlt pár év alatt mégis változások történhettek, a melyeket nincs módomban ellenőrizni. Ez a névsor azonban lényegileg megfelel a valóságnak s minden esetre mutatja, hogy főrangú családjaink jelentékeny részének tényleg nincs hitbizománya.

A több és egy hitbizományu családok névsorát a hivatalos összeállítás szerint közlöm.

A mellékelve közölt adatok a fennebbi megjegyzéseken túl új világosság sugarát vetik a kérdésre.

Lehetséges az áthelyezkedés és a síkföldi parcellázás még azon esetben is, habár egy régi hitbizomány sem mozdul ki a helyéről.

Mágnásaink jó nagy részének ugyanis még nincs hitbizománya, s a legtöbb családnak csak egy van. A kizárólag új alapításokkal is meg lehetne tehát szállni a nemzetiségi vidékeket, mert azon családok, a melyek leginkább igényt tarthatnak hitbizományra, tulnyomóan az Alföldön és Dunántul birtokosok, vagy éppen latifundium tulajdonosok. A körülbelül 5 millió holdnyi oly uradalmi nagy birtok, mely nincs lekötve, legnagyobb részében az Alföldön és a Dunántul van. És mert, mint majd az osztrák viszonyokkal kapcsolatban később is szó lesz róla, a mi nagybirtokosainknak kevés a készpénzüik, így a magyar vidékeken parcellázni fognak, hogy hitbizomány alapítás céljából erdőt vásárolhassanak a nemzetiségi vidékeken. Ez esetben is megtörténnék az értékkieserelés, csakhogy a par-

cellázott szabad föld s nem a hitbizomány lenne az értékcserelés egyik tárgya. A problema ekkép, legalább jó részében meg volna oldható, a régi hitbizományok megbolygatása nélkül. A kormány ismeretes állásfoglalása ez irányban erősen megmozdítja a kérdést, mert a jövőbeli hitbizományokat a nemzetiségi vidékekre utalja.

De baj és ferdeség következnek, ha a problema csak ez irányban nyerne megoldást. Részben én is számítok a megoldás eme módjára, s fejtegetéseim során utalok is arra. De ez egyoldalú megoldás oly nagyra emelné a hitbizományok mennyiségét, hogy e mennyiség már tarthatatlan és türhételten lenne. A két megoldási mód együtt adja a helyes eredőt.

És előre látható, hogy a régi hitbizományok közül is megmozdul nem egy azok közül, a melyekről fennebb szoltam. De nem kényszer fogja azokat megmozdítani, hanem a hazafiságon tul, a *családok jól fölfogott érdeke*. És erdő lesz elég a mindenféle áthelyezkedésre. Erről szólnak a következő fejezetek.

III. FEJEZET.

Az erdő nemzetpolitikai hatása.

Az erdő mostoha gyermeke volt Magyarországnak. És most, a nemrég még mostoha gyermek van hivatva családfentartó szerepre. Sőt az erdő leendő nemzeti consolidáczióink főszköze.

A magyar költészet szinpompájából hiányzik az erdő disze. A magyar népeletből hiányzik az erdő kultusza. Ha valami még mutatja ázsiai és pusztai eredetünket, úgy ez főleg ama fölfogás, mely az erdőre és fára vonatkozólag hagyományos volt a legujabb korig Magyarországon.

A pusztának van poézise itt, az erdőnek nincs. A görög mithosz benépesítette az erdőket, hegyeket és ligeteket istenekkel, félistenekkel, nimfákkal, szatirokkal. Olymp erdejében üzte a szarvast a kecses Diana. Itt hallatta sipját Pán és eziüst lantját Apolló. Erdei patakokban és tavakban fürödtek az erdő szépei. A sik mezőnek csak Ceresé volt, Olymp egész isteni népe pedig az erdőben mulatott. A germán, sőt a római költészet tele van az erdő hatásával. Az erdőben alvó szépről szóló új rege minden nép szívében édes rezgést kelthet. Csak nálunk hiányzik a fenyőillat irodalmunkból. Nálunk csak a róna ragadta meg a költő képzelmét, ösztövére kutágásaival és delező nyájaival. A ringó aranykalásról szól az ének s legfeljebb csak a lomb suho-

gása jelenik meg költészetünkben, de a rengetegeket nálunk néptelenek a költészet birodalmában.

Épp úgy bántunk az erdővel gazdaságilag, mint irodalmilag. A legelő és a szántóföld volt mindig nálunk a fő. Ez utóbbin fejlődött ki a nemzet jóléte és gazdagsága. A sik rónán történt a nemzet megtelepedése, valamint kibontakozása. A földdel összenőtt népünk lelke. Az erdő s általában a fa szinte lenézés tárgyát képezte. Ez a tény, nemzeti géniuszunknak ezen szinte averziója képezi indokát, hogy agrikulturánk mellett az erdőgazdaság nem fejlődött ki. Az agrikultura állami és nemzeti gazdálkodásunk döntő tényezője, az erdőgazdaság pedig még mindig csak lényegtelen faktor. Sőt az uri kedvtelésnek is inkább színtere a mező, mint az erdő. A legtöbb vadászterület s rendes vadtenyésztés a síkföldön és ennek pagonyaiban van. Egész Erdély alig ismeri a rendes vadászati kezelést. Nem ismerte a leugjabb korig a szarvast, a míg Andrassy Gyula gróf egyik uradalmában meg nem honosította, pedig hajdan bölényekre vadásztak Erdély rengetegeiben harczerző deli vitézek.

Mindez együtt sajtáságos agrikulturai és gazdasági alakulásokat hozott létre. Nemzetünk vezető elemei a síkföldön gyökereztek meg. Az Alföldön és a Dunántul épültek a kastélyok s egyszersmind itt jöttek létre a hitbizományok. Az erdő nem levén jövedelmező, sőt még uri kedvtelések tárgya sem, ez volt főoka társadalmi és gazdasági életünk jelen berendezésének. Igaz, hogy az erdőkultura kifejlődéséhez bizonyos foku civilizáció s virágzásához ipar kell. De már eddig is sokkal nagyobb mérvben fejlődhetett volna erdőgazdaságunk, mert nincs arány agrikulturánk és erdőkulturánk közt. Nemzeti közönyünket az erdőkultura iránt mi sem bizonyítja annyira, mint a 70-es években hozott erdőtörvényünk végrehajtásának egész a leugjabb korig való

elhanyagolása. Ha Darányi Ignác földművelésügyi miniszternek egyéb érdeme nem volna, mint az erdőkultúra föllendítése, kormányzásának emlékét ez is maradandóvá tenné. Korszakalkotó gondolat volt a községi, közbirtokossági és egyéb erdők állami kezelésbe vétele, illetőleg e kezelés törvénybe iktatása. Ebben van a kérdésnek csomópontja. Itt van a probléma lényege.

Az erdők, különösen a valódi erdők főzöme a nemzetiségi vidékeken van. Ha tehát az erdők vagy az állam, vagy oly tényezők kezében vannak, a melyek nemzeti szempontból teljesen megbízhatók, akkor a nemzetiségi kérdést megoldhatjuk igen fontos vonatkozásaiban az erdőügy által.

Gazdasági szempontok is követelik, hogy az erdők vagy állami, vagy hitbizományi kezelésbe kerüljenek. A község és a közbirtokosság, főleg pedig a magánégyén a lehető legrosszabb erdőkezelő. Ha tehát részben a magán, s főleg a községi és közbirtokossági erdők állami, majd hitbizományi kezelésbe jutnak, nemcsak erdőgazdaságunk virul föl, hanem nemzeti politika érvényesül az erdők által.

Csak így lehet megkorrigálni hibáinkat és tévedéseinket. A naszói erdők állami kezelésbe vétele részben már helyrehozta Kerkápolyi sulyos hibáját.

És a nemzeti politika számára bőven kínálkozik erdő Magyarországon. Itt sorolom föl a magyar királyság erdőit Bedő Albert rendkívül tanulságos és becses munkájának nyomán.

Magyarország területén van 13,108.043 hold
erdő, Horvát-Szlavonország területén 2,659.326 »

összesen ... 15,767.369 hold.

Az állam többi területéből, az egyes mivelési ágak szerint:

szántó föld	22,814.606	hold,
kert	706.312	»
rét	5,966.301	»
szőlő	577.156	»
legelő	7,388,525	»
nádas	151.370	»
földadó alá nem eső és terméketlen ...	2,987.827	»

A magyar királyi államerdők, vagyis a magyar kincstár tulajdonában levő erdőbirtok területe összesen 2,758.375 hold, melyből Magyarország területén van 2,224.640 hold, és Horvát-Szlavonországban 533.735 hold.

Ebből a területből Magyarországon a tiszta erdőbirtok 1,959.612 hold, Horvát-Szlavonországban pedig 509.019 hold, míg a többi részint havasi legelő, részint pedig üzemi és kezelési célokra szolgáló birtokterület, melynek terméketlen része 55.741 hold. Ezeken a területeken kívül az állam még közös birtokosa Máramaros megyében az ugynevezett koronavárosokkal (Máramarossziget, Hosszúmező, Técső, Visk és Huszt) 33.000 hold lomb- és fenyőerdőnek és más magántulajdonosokkal 349.000 hold lomb- és fenyőerdőnek, melyre a birtokarány kulcsa még nincs megállapítva; továbbá Árva vármegyében a 67,000 hold területtel bíró árvai közbirtokossági uradalomnak $\frac{1}{5}$ -részben való illetőséggel.

A magyar állam területén levő összes erdők tenyészeti, valamint földrajzi és fakereskedelmi szempontból, vidékek szerint, öt területi főcsoportra oszthatók.

Az első csoporthoz tartozó erdők az ország északi határvonalától délfelé, a Duna folyamának pozsony--váci

irányában s a nagy magyar Alföld északi határa felé, — nyugatról pedig a keleti Kárpátok határáig terjednek. Ezek az erdők általában magas- és középhegységi erdők, csak kis részben ereszkednek le a völgyek síkságára s a következő törvényhatóságok területén állanak és pedig:

Törvény- hatóságok	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terü- lethez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Pozsony megye és Pozsony város }	1.969	22.942	80.949	51.278	288.116	{ 20 ²⁸ 31 ¹⁷
Nyitra megye	3.746	79.140	110.246	29.177	360.489	22 ⁸²
Bars »	4.972	68.121	75.332	24.409	311.729	35 ⁴⁶
Trenesén »	12.379	23.103	144.471	93.899	594.152	33 ⁸³
Árva »	9.336	—	7.556	107.033	309.700	32 ⁶⁷
Liptó »	26.971	—	11.548	184.674	502.290	50 ²⁶
Szepes »	7.376	3.272	29.202	225.455	494.964	40 ⁵⁴
Turócz »	5.469	98	31.905	61.902	214.025	48 ¹¹
Zólyom »	7.079	33.609	89.578	133.836	591.867	56 ¹⁵
Hont »	1.913	103.916	31.797	2.445	228.509	31 ²³
Nógrád »	17.542	145.938	52.364	3.666	337.001	28 ¹²
Heves »	601	82.664	32.776	—	159.166	17 ⁶⁶
Borsod »	796	116.771	52.886	181	237.069	26 ⁹²
Gömör »	4.273	128.813	144.946	94.625	697.509	49 ⁴²
Abauj-Torna Kassa várossal } Sáros megye	2.458	107.867	84.069	10.888	286.124	{ 34 ⁷⁹ 47 ⁸³
	2.970	23.844	163.685	33.219	385.948	34 ⁸²

A kárpáti vagy északi erdők csoportjának főfaneme, a magyar állam legerjedettebb fája a bükk és az ezzel nálunk egyenlő erdészeti jelentőségű gyertyán. Minthogy azonban ott, hol nem a tűzifatermelés a gazdasági főczél, e fák másodrendű értékkel bírnak, elsősorban a hazánkban becsebb fanemeket jelöljük meg. Az északi vidék főfanemét a Kárpátokban uralkodó luczfenyő képezi, mely kerek-

számban 656.000 holdat foglal el; ezután jön a jegenyefenyő, mely leginkább Selmecz környékén jut uralomra s általában is az állam ezen részében van leginkább elterjedve 271.000 hold területtel; a vörösfenyő, erdészetileg véve és mint állabalkotó, ugyyszólván csakis e vidéken fordul elő 9000 hold területtel; az erdei fenyő, mely e vidéken, nevezetesen Pozsonymegyében a Morva-lapályon szintén igen kiterjedt és értékes fát képez s 125.000 holdon tenyészik; ezek után jönnek a kocsányos és kocsánytalan tölgy 757.000 holdon, továbbá a cser 184.000; a bükk és gyertyán 1,029.000; a nyír 53.000; a fűz és nyár 19.000; az éger (berek) 15.000; a kőris, szil és juhar 13.000 s az akác 16.000 hold területtel. A havasi és törpe fenyő a véderdők felső övében fordul elő s itt teljes kiméletben és tenyészetük előmozdításában részesülnek.

A második csoporthoz tartoznak a keleti erdők, melyek az ország keleti határvonalától kezdve nyugoti irányban, illetve az ország közepe felé a nagy magyar Alföld keleti határáig terjednek. Ezen erdők közül a magas hegyeségi erdőkhez sorozandók az északi, keleti és déli határhegylánczolat s a Bihar-hegység főtömege, míg a Vihorlat-Gutin, Hargita és Erdély belföldi hegységei, valamint a Szilágyság és a magyar Alföldre ereszkedő emelkedés közép- és előhegység jellegűek; a síkságon levő erdők csak kis kiterjedéssel fordulnak elő. E csoport erdőségeit törvényhatóságokként alább közlöm. (L. a 33. o.)

Az állam összes erdőségeinek legnagyobb részét képező keleti erdők főfajnevei: a luczfenyő, mely itt 1,585.000 hold területtel leginkább el van terjedve s legtöbb tiszta állapot alkot; a jegenyefenyő, mely már sokkal kisebb mértékben fordul elő s csak 112.000 holdat foglal el. A kocsányos és kocsánytalan tölgy tenyészterülete 1,579.000 hold; a cseré 373.000 hold; a bükk és gyertyán 4,142.000 holdat ural-

Törvény- hatóságok	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terül- lethez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Zemplén megye	410	77.358	233.004	3.015	484.206	28·76
Ung »	5.551	37.426	197.325	24.123	502.314	46·12
Bereg »	2.809	68.092	172.069	13.820	427.548	38·58
Ugocsa »	204	20.044	26.844	—	64.184	22·33
Máramaros »	90.017	42.975	545.171	338.105	1,523.154	54·30
Szatmár megye, } Szatmár várossal }	2.764	152.675	101.771	—	393.230	{ 23·35 24·67
Szilágy megye	530	122.133	62.856	—	280.970	27·86
Szolnok-Doboka m.	4.853	81.535	166.906	2.823	417.304	30·38
Besztercze-Naszód	5.458	19.866	117.633	186.204	623.059	44·84
Csik megye	40.824	1.729	42.216	355.720	851.123	47·33
Háromszék megye	53.238	51.947	288.215	74.825	718.654	61·27
Brassó »	18.523	14.608	64.662	29.535	223.555	41·82
Udvarhely »	33.685	26.402	148.874	33.186	372.112	40·84
Maros-Torda m., } M.-Vásárhelylyel }	12.988	29.166	134.305	179.715	763.132	{ 47·33 25·34
Torda-Aranyos m.	10.924	29.849	81.346	58.384	313.393	27·90
Kolozs m., Kolozs- } vár várossal }	7.662	92.881	72.844	100.803	532.356	{ 31·13 12·81
Alsó-Fehér megye	7.361	70.276	85.637	4.194	245.448	25·73
Kis-Küküllő »	44	29.062	21.361	—	90.302	16·92
Nagy-Küküllő m.	8.951	72.591	107.228	—	318.047	31·02
Fogaras megye	42.664	9.691	116.911	43.678	338.954	40·26
Szeben »	35.275	57.827	128.443	96.567	545.824	45·20
Hunyad »	135.602	119.798	396.527	109.208	1,069.312	46·23
Bihar »	21.521	221.497	362.480	25.938	743.589	27·74
Arad megye, Arad } várossal }	37.907	174.425	157.619	—	536.637	{ 32·03 0·21
Krassó-Szörény m.	44.301	221.723	680.025	23.824	1,531.414	48·24
Temes megye	13.051	105.122	26.766	—	269.757	10·54

nak; az egész állam területén pedig itt van a nyír leginkább elterjedve és 201.000 hold területet foglal el. A füz- és nyárfa 45.000; az éger 30.000; a kőris, szil és juhar 18.000 s a hárs, állabot alkotólag, 1.000; az akác pedig csak 1.400 holdon tenyészik; az erdei és feketefenyő 7.000 holdat foglal el; míg a vörösfenyő 130 holdon lép föl állabot alkotólag s mint ilyen az állam többi erdőségeiben területre már ki sem választható.

A harmadik csoportot a nagy magyar Alföld erdőségei képezik, melyek a területhez arányban nem álló kis mértékben a Duna és a Tisza folyamok közötti nagy síkságon találhatók. Ennek területéhez tartoznak a következő vármegyék erdei:

Törvényhatóságok	Véerdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fatermés	Az erdő aránya az összes területhez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Szabolcs megye	314	32.349	7.284	19	61.069	4.92
Hajdu m. Debreczen várossal	579	25.999	2.893	—	36.955	2.93
J.-N.-Szolnok m.						316
Pest, Budapest főváros és Kecskemét várossal	4.195	46.963	200.287	694	285.281	10.92
Csongrád megye						—
Csanád	—	502	2.867	—	7.965	1.13
Békés	—	6.067	3.383	—	18.744	1.48
Bács megye, Baja és Szabadka várossal	3.107	29.360	49.616	—	137.817	4.49
Torontál megye						—

Az alföldi erdők fanemeinek területi kiterjedése következő: kocsányos és kocsánytalan tölgy 131.000 hold; csertölgy 20.000 hold; nyár és füz 196.000 hold; akác 83.000

hold; bükk és gyertyán 15.000 hold, míg a többi fánemek, mint az erdei- és feketefenyő, a nyír és éger, mint főállatot alkotók, most még 1000 holdon mind alul vannak.

A negyedik csoportot a nyugoti erdők alkotják, melyek az országnak a Duna és Dráva folyók közötti részén állanak, s melyeknek a nevezett két folyóhoz közelebb eső része síkságon és dombokon áll, míg az ország nyugoti határa felé eső része az Alpesekből kiágazó középhegységeket borítja, az egészből pedig csak igen kis rész jut a magas hegységre. E csoport erdőségei az alább felsorolt megyék területén vannak:

Törvény- hatóságok	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes terü- lethez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Mosony megye	—	4.776	13.663	71	36.294	5·23
Győr megye, Győr várossal	—	8.402	11.835	382	43.047	7·93
Komárom m., Ko- márom várossal	867	44.363	14.637	690	84.816	12·27
Esztergom megye	230	27.867	5.627	54	44.056	0·27
Fehér »	731	42.512	18.080	315	72.609	17·93
Tolna »	—	27.358	24.616	19	91.548	8·74
Somogy »	3.008	132.480	94.802	10.489	425.849	8·43
Baranya megye, } Pécs várossal	140	45.090	98.459	1.040	295.184	20·40
Veszprém megye	1.946	57.114	96.827	3.347	266.104	15·82
Zala »	4.971	103.392	130.101	24.395	487.223	34·43
Vas »	—	64.296	69.392	131.590	515.594	22·88
Sopron megye, } Sopron várossal	233	53.624	30.399	27.675	188.802	24·87
						27·89
						18·88
						42·14

A nyugoti erdők főfaneme a tölgyek mindhárom faja, a bükk és a gyertyán, ezután jön az erdei fenyő, mely az egész magyar birodalomban ezen a vidéken van

leginkább elterjedve; a lucz- és jegenyefenyő a vidék nagy kiterjedéséhez képest csak szórványosan jelenik meg; míg a nyír, fűz és nyár, éger, köris, szil, juhar és ákác s a hárs is összesen véve és aránylag e vidék erdőterületéhez képest elég nagy mennyiségben jelenik meg. Az egyes fa-nemek által elfoglalt területek következők: kocsányos és kocsánytalan tölgy 312.000 hold, csertölgy 299.000 hold, erdei fenyő 174.000 hold, luczfenyő 20.000 hold, jegenyefenyő 6000, bükk és gyertyán 419.000 hold, fűz és nyár 62.000 hold, nyír 60.000; éger 26.000; köris, szil és juhar 17.000 hold, ákác 23.000 hold és hárs 2000 hold.

Az ötödik csoportot a délvidék erdőségei képezik, melyek Horvát-Szlavonország és Fiume kikötőváros területén vannak. Ezen erdők keleti része s nevezetesen a Dráva és Száva között levők a folyók mentén, ezek árterein, a dombvidékiek pedig tulnyomóan pliocen, agyagos és homokos üledékeken állanak, míg a varasdi hegyektől a Karst és Vellebit hegységig triasz, kréta és oligocén képződményekben terülnek el.

Részletesen felsorolva:

M e g y é k	Véderdő	Tölgyerdő	Bükk- és más lomberdő	Fenyőerdő	Összes fater- més	Az erdő aránya az összes területhez képest
	k a t. h o l d				köbm.	%
Belovár-Kőrös m.	—	71.198	249.701	435	651.727	37 ⁰⁰
Lika-Krbava >	—	14.440	362.735	86.209	577.115	43 ⁰⁰
Modrus-Fiume >	29.608	1.273	159.184	205.054	608.319	65 ⁰⁰
Pozsega >	32.516	99.107	243.831	2.840	636.832	40 ⁴⁰
Szerém >	—	185.378	45.540	—	533.535	19 ³⁸
Varasd >	20	26.506	127.599	4.447	299.361	36 ²⁰
Vérőcze >	160	104.679	212.445	—	624.876	37 ²⁰
Zágráb >	150	82.014	371.062	3.649	781.479	37 ²⁵
Fiume és kerülete	—	114	1.071	—	171	33 ¹⁷

A déli erdők legfő faneme a kocsányos és kocsánytalan tölgy, mely 572.000 holdat foglal el; a cser 13.000 hold területtel; a jegenyefenyő 295.000 holddal; míg a luczfenyő állatot alkotó fölnynyel ugyszólva meg sem jelenik; a bükk és gyertyán 1,511.000 hold területtel. Az állam összes erdőségeiben itt legnagyobb mértékben van elterjedve, s még a Száva-menti tölgyeseket is több helyt elnyomással fenyegeti; a köris és szil, melyek a hozzájuk csatolt, de már alárendeltebb mértékben megjelenő juharral összesen 177.000 hold tekintélyes területet foglal el; míg a nyír 55.000 holdon, nyár és füz 19.000 holdon; a hárs 10.000 holdon; az erdei fenyő 8000 holdon és az ákác 1000 holdon tenyészik.

E csoport erdőségeinek minden faneme gyors és jelentékeny növésü s a tölgyek a kitünő minőségü francia dongát, a jegenyefenyők pedig a nagyméretü szép gerendákat szolgáltatják.

IV. FEJEZET.

Az erdők jövedelmezősége.

A birtokáthelyezés problémájában természetesen a főszerepe jut egyrészt az értékaránynak, másrészt a jövedelmezőségnek. Minthogy a szántóföld értéke Magyarországon jelentékenyen nagyobb a megfelelő területű erdőbirtok értékénél, a hitbizományok átköltöztetésénél első sorban meg kell majd állapítani a helyes és reális értékarányt szántóföld és erdőség közt. Azután számításba kell venni, hogy az erdőbirtok mily területe egyenértékű jövedelmezőség tekintetében a szántóföld területességével.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy, míg a szántóföld jövedelmezősége ez idő szerint maximálisnak tekinthető, az erdőbirtokok jövedelmezőség szempontjából ma még primitív állapotban vannak; tehát a kellő üzem mellett s rendszeres, folyton fokozható kihasználás útján igen jelentékenyen növelhető a jövedelmük. Különösen pedig, a mi a földbirtok *árát* illeti, ez az Alföldön oly magas, illetőleg a parcellázás oly magas árak mellett történhetik, a melyek tovább, vagy éppen nem, vagy csak kivételesen növekedhetnek.

Ugy nemzetpolitikai, mint értékcserelési szempontból fontosnak tartom, hogy az erdők jövedelmi viszonyait néhány lényeges adattal megvilágítsam. Az összehasonlítás

kedvéért álljanak itt a *porosz* kincstári erdők fontosabb adatai.

A porosz kincstári erdőségek területe az 1893-iki statisztikai felvételek szerint 2,727.845 hektár volt. Ezek bruttójövedelme 60,024.074 márkát tett ki, a mely összeg így oszlik meg:

Tüzi- és haszonfa	54,536.179 m.
Mellékhaszonvételek	4,092.056 »
Vadászatból	332.674 »
Tőzeg	274.729 »
Egyéb bevételek	788.436 »

E bevételekkel szemben áll:

Személyi kiadás	11,855.000 m.
Dologi kiadás	17,403.000 »
Összes állandó kiadás	<u>29,259.000 m.</u>

Marad tehát fölösleg 30,764.000 márka.

A Stat. Handb. für den Preuss. Staat 1893, a melyből ezeket az adatokat veszszük, kimutatja, hogy a *bruttójövedelem hektáronként*:

A fahasznosításból	22'53 márka
Egyéb haszonvételekből	2'24 »
Összesen	<u>24'77 márka volt.</u>

Ebből a bruttójövedelemből esik hektáronként:

	márka	%
Kezelési költségre	4'83	19'49
Üzemköltségre	8'27	33'38
Tiszta jövedelemre	<u>11'69</u>	<u>47'20</u>

Hogy a porosz kincstári erdők jövedelmezőségében minő emelkedés ment végbe, arra nézve közlöm az 1884/87. évi összehasonlító adatokat.

Volt ugyanis hektáronként a tiszta jövedelem:

1884/85-ben	10'96	márka
1885/86-ban	10'82	»
1886/87-ben	10'31	»

Míg tehát 1886/87-ben 10'31 márka tiszta jövedelmet hozott egy hektár erdő, 1893-ban 11'69 márkát jövedelmezett s kétségkívül a letelt hét év óta ez a jövedelem, tekintettel a porosz erdőségek helyes és okszerű kezelésére, csak fokozódhatott.

Lássuk már most a magyarországi állami erdők jövedelmezőségi viszonyait. Az 1898. évi zárszámadások szerint ez év végén állami erdőink 103,145.338 millió forint, vagyis kerekszámban 206'3 millió korona értéket képviseltek.

A magyarországi erdők bevételeinek összege volt:

1. Főhasználat:

a) tűzifa	1,742.764	forint
b) épület- és műszerfa ...	2,996.072	»
c) fagyártmányok	406.317	»
d) faszén	218.161	»

2. Mellékhaszonvételek 676.610 »

Összesen 6,039.924 forint.

Egyéb, előirányzat melletti s előirányzat nélküli bevételeket hozzászámítva, az 1898. évi zárszámadás kimutat a magyarországi erdők után összesen:

Bevételt	6,538.293	forintot
Kiadást	4,894.565	»

Tehát fölösleg 1,643.727 forintot

vagyis 3,287.454 koronát.

Az erdők holdanként való jövedelme nagyon változó; átlag, mint Darányi Ignác földművelésügyi miniszter legutóbbi budgetbeszédében konstatálta, 1899-ben 2'70 korona

volt. Egy hektárt $1\frac{1}{4}$ kat. holdnak véve, a *hektáronként* való jövedelem tehát átlag 3·37 korona. A márka árfolyamát 118-ban számítva a porosz erdők 1893-iki jövedelmességére 13·7 koronára tehető.

A 2·70 korona holdanként vagy 3·37 korona hektáronként azonban csak átlagjövedelem. Vannak erdőbirtokok, melyek jóval fölülmulják ezt az átlagot. Így pl. előttünk van a benesházai és vaczoki erdőgondnokság kimutatása, mely szerint már 1885-ben 16.863·5 kat. hold után az átlagjövedelem holdanként 4 frt 23 kr. volt, a mi hektáronként 5 frt 29 kr-nak vagyis 10·58 koronának felel meg, tehát a poroszországi átlag jövedelmet megközelíti. Azóta kétségkívül növekedett az említett erdőbirtokoknak is az átlagjövedelme.

Hogy a mi állami erdeinkben miképp oszlik meg az egyes használatok után a jövedelem, ide iktatom egy pár nagyobb erdőgondnokság kimutatását:

	Tüzifa	Épület- és műszerfa	Fagyárt- mányok
Beszterczebánya	119.076	frt 619.254	frt 1.927
Zsarnócza	116.664	» 238.897	» 5.744
Liptó-Ujvár	40.915	» 291.267	» 4.814
Soóvár	160.503	» 156.600	» 10.897
Kolozsvár	201.814	» 222.375	» 23.260
Szászsebes	163.228	» 172.355	» 2.471
Mármrossziget	52.419	» 715.034	» 9.177
Lugos	128.298	» 95.486	» 1.843
Ungvár	279.509	» 34.582	» 307.851
Bustyaháza	14.301	» 245.887	» 10.770
Nagybánya	91.768	» 31.120	» 17.940

V. FEJEZET.

Az áthelyezkedés módja és nemzeti következményei.

Az erdők jövedelmezősége, mint az előbbi fejezetben láttuk, ez idő szerint még felettebb elmarad a szántóföldeké mögött. Még a kincstári erdők jövedelemátlaga sem éri el a három koronát, pedig ezek átlag jobb kezelésben vannak a többi erdőknél. Ha a jobb minőségű s főleg a hitbizományi szántóföldek jövedelmezőségével hasonlítjuk össze az erdők jövedelmét, ez utóbbi hatszorosan, sőt hétszeresen kevesebbnek mutatkozik, a szerint, a mint 20 vagy 25 koronában állapítjuk meg az alföldi vagy a dunántuli szántó-föld holdjainak tiszta jövedelmét, a mi különben igen magas átlagbecslés. (Van ugyan az alföldön, de nem a Dunántul, olyan vidék is, ahol egy hold föld ugyanennyi forintot vagy még többet jövedelmez bérlet alapján. Ez azonban csak kivételes és nem uradalmi kezelés.)

E feltűnő különbség azonban nem hogy hátráltatná, hanem inkább elő fogja mozdítani az értékkicserélést vagy legalább azt, hogy nagyuraink iparkodnak erdőgazdasághoz jutni. Egy kiváló szakember nyilatkozott előttem ekkép: Ha valaki biztosítani akarja családjának sorsát, s aránylag rövid idő alatt meg akarja sokszorozni fiának, illetőleg unokájának jövedelmét, legokosabban teszi, ha erdőt vásárol.

Ennek megvan a természetes magyarázata. A szántóföldek, különösen a nagy komplexumok, minők a hitbizományok, elérték vagy majdnem elérték jövedelmezőségük maximumát. A kerti gazdálkodás további fokozatára a hitbizomány nem alkalmas. A szántóföldek ára is, különösen az Alföldön, oly magasra emelkedett, hogy további emelkedésre alig van kilátás.

Az erdők értékének és jövedelmének emelkedése ellenben csak ezentúl fog s pedig igen nagy mértékben történni. A közlekedési eszközök fejlődése, az ipar kibontakozása s általában a civilizáció igen nagy mértékben hat az erdő értékének emelkedésére. Mutatja ezt a legutóbbi évtizedek minden ténye. A kataszteri felvétel alkalmával az erdők összes kataszteri tiszta jövedelmét nem egészen 9 millió forintra tették, úgy hogy egy hold kataszteri tiszta jövedelme átlag 57 krajczárra becsültetett. Már e becslés bizonyára alacsony volt, mert hisz a pénzügyminiszteriumtól nyert adatok szerint az ország hatvanhárom törvényhatóságának erdői nagyobb jövedelmezőséget tüntettek fel már a multban, a kincstári erdőkről nem is szólva, a melyeknek 50 perzentje már régebben körülbelül két korona tiszta jövedelmet adott holdonként. És ime, legujabban a kincstári erdőbirtokok jövedelem-átlaga megközelíti a három koronát, egyes kiváló erdőkomplexumoké pláne a 10 koronát.

A két-három korona átlag még mindig igen alacsonynak mondható. Ez átlag azonban innét tul gyorsan fog növekedni. Maga a természetes fejlődés előidézi a jövedelemnövekvést, a közlekedési, különösen pedig az iparpolitika meg fogja azt hatványozni.

Az előbbi fejezetben a porosz erdőgazdaságnál is tisztán csak az erdőkultura eredményeit említettem fel, s már ezek maguk oly jelentékenyek, hogy elérésük teljesen át fogja alakítani gazdasági viszonyainkat, mert az erdők hoza-

mát a magyar kincstári erdők jelenlegi átlagának négy-szeresére, illetőleg ötszörösére fogja felszoktatni annál inkább, mert a magyar erdők fái becsesebb anyagot képeznek mint a porosz erdők fái. *Ez az oka, hogy különösen poroszok tömegesen összevásárolják a felsőmagyarországi erdőket. Jól tudják, hogy rövid idő alatt ez erdők ép oly jövedelmezőkké lesznek, mint a porosz erdőbirtokok. Az ipar pedig kiszámíthatlan mérvéig expanzívá teszi az erdőgazdaságot. Csak Morvaország és Szilézia egyes vidékeinek példája e tekintetben a legszebb reményekre ad alkalmat.*

És akkor egész más színben tűnik fel az erdőgazdaság, mint jelenleg. *De egészen más, határozottan kedvező színben jelenik egyszersmind meg a hitbizományoknak erdőgazdaságra való alapítása is, nemkülönben az érték-kicserélés.*

Magyarország erdőgazdaságai igen nagy tömegű megkötésre adnak alkalmat. Felesleges ismételnem, hogy az összes hitbizományokat sohasem akartam dislokálni, hanem azoknak csakis egy kisebb részét. Csakis új hitbizományoknak a nemzetiségi vidéken való alapításáról, s a másod-, harmadszülött fiuk hitbizományának áthelyezéséről van szó, nem gyors egymásutánban, hanem lassu fokozatban, s természetesen önkéntesen. A »Magyar politika új alapjai« cz. munkámban nem kevesebb mint félszázadra utaltam az érték-kicserélésnél. De, hogy az érték-kicserélés lehetséges, hogy e célra van elég erdő, e tekintetben tartozom beszámolni. Tartozom beszámolni, akár létre jön az érték-kicserélés azon mérve, melyet kontempláltam, akár nem.

A legnagyobb maximumnak egy millió holdnak érték-kicserélését említettem munkámban, természetesen csak hozzávetőlegesen. De még ezen nagy mennyiség kicserélésére is volna elég tér, habár ekkora értékcsere a közel jövőben meg sem valósul. Azokkal szemben, a kik fejcsó-

Vármegyék	Szántó föld		Kert		Rét		Szőlő	
	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl
1	2		3		4		5	
	E r d							
Alsó-Fehér	591	1.035	34	283	1.481	218	1	
Besztercze-Naszód	579	1.014	77	91	1.898	386	—	
Brassó	3.083	493	147	971	5.466	1.057	—	
Csik	1.323	731	152	75	11.194	809	—	
Fogaras	1.948	291	34	248	1.726	1.435	—	
Háromszék	2.505	1.411	67	201	4.235	570	—	
Hunyad	1.119	178	75	1.152	750	592	6	
Kis-Küküllő	622	24	42	1.509	1.052	939	18	1.
Kolozs	1.103	1.302	86	275	2.037	201	—	1.
Maros-Torda	745	280	72	561	963	971	1	
Nagy-Küküllő	2.067	1.156	96	604	2.515	920	14	
Szeben	1.045	1.060	87	1.551	3.017	617	2	1.
Szolnok-Doboka	2.101	104	101	1.005	1.108	603	10	
Torda-Aranyos	492	151	58	1.105	1.667	414	1	
Udvarhely	314	1.567	21	232	386	19	—	
Összesen	19.643	1.197	1.155	263	39.501	151	57	
Duna bal partja	34.926	1.059	786	1.577	17.937	482	45	1.
Duna jobb partja	41.729	702	1.071	621	19.991	17	188	
Duna-Tisza köze	150.389	421	710	1.264	43.397	838	525	
Tisza jobb partja	21.097	1.018	628	351	13.347	1.555	109	1.
Tisza bal partja	44.592	958	316	1.363	17.431	324	55	
Tisza-Maros szög	60.140	1.548	17.373	833	32.588	131	1.620	1.
Erdélyi vármegyék	19.643	1.197	1.155	263	39.501	151	57	
Országos átlag	372.520	503	22.042	1.472	184.194	298	2.602	

birtokok.

J ö l	Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terneketlen		Összes	
	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl
	6		7		8		9		10	

lélyi vármegyék.

455	19.723	186	33.226	351	17	749	18.941	452	74.016	529
52	92.755	1.168	271.118	615	82	1.300	13.878	1.040	380.390	866
—	25.697	197	101.634	675	—	—	6.263	514	142.292	707
—	96.499	1.004	233.614	594	—	—	9.511	332	352.295	345
—	26.127	1.263	86.939	850	36	1.490	10.674	1.455	127.488	632
—	12.303	1.199	260.138	298	—	—	13.549	897	292.799	1.376
750	55.366	1.242	203.422	687	24	930	26.614	221	287.379	952
213	17.428	242	15.833	1.271	1	540	8.480	736	43.480	74
595	13.985	1.393	15.043	514	18	200	15.848	920	48.124	—
76	12.692	435	25.558	411	—	—	12.923	849	52.956	383
480	46.874	319	127.659	921	15	628	15.620	447	194.863	675
169	85.029	585	227.036	368	—	—	15.281	1.249	331.501	199
538	6.531	1.099	32.298	346	62	219	18.707	1.159	60.921	273
375	22.832	168	30.652	60	225	1.202	17.647	783	73.576	1.058
25	11.627	1.475	45.434	45	—	—	9.718	764	67.502	927
328	545.475	775	1.709.609	6	484	858	213.661	618	2.529.587	996

Összesítés.

074	58.283	225	170.904	466	116	258	149.890	902	432.890	1.243
949	79.035	400	67.368	1.000	2.115	583	179.390	68	390.889	1.140
603	196.460	489	48.175	1.409	8.951	743	152.607	1.583	601.218	950
083	73.769	240	184.726	1.473	136	1.138	110.877	464	404.693	922
119	137.267	1.566	130.278	316	1.737	1.081	155.287	1.360	486.967	687
468	369.529	706	97.521	1.119	1.897	74	163.224	1.510	743.896	989
328	545.475	775	1.709.609	6	484	858	213.661	618	2.529.587	996
824	1,459.820	1.201	2,408.584	989	15.438	1.535	1,124.940	105	5,590.144	527

Közbirtokosság

Vármegyek	Szántóföld		Kert		Rét		Szőlő	
	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl
1	2		3		4		5	
	E r d							
Alsó-Fehér	68	10	1	240	142	1.492	—	—
Beszterce-Naszód	50	504	—	—	150	1.336	—	—
Brassó	—	—	—	—	—	—	—	—
Csik	163	526	3	219	1.095	1.349	—	—
Fogaras	145	550	6	80	321	1.169	—	—
Háromszék	43	600	—	—	112	1.500	—	—
Hunyad	129	967	6	1.314	507	906	—	—
Kis-Küküllő	189	1.221	4	131	65	1.515	9	1.11
Kolozs	245	1.385	2	268	1.151	364	—	—
Maros-Torda	83	1.190	1	1.516	294	839	—	1.00
Nagy-Küküllő	16	1.200	1	625	170	905	—	—
Szeben	12	894	5	1.172	123	1.057	—	—
Szolnok-Doboka	277	658	36	98	152	1.397	—	4:
Torda-Aranyos	102	910	2	1.434	175	117	—	—
Udvarhely	22	1.346	—	—	67	538	—	—
Összesen	1.551	761	71	697	4.533	84	10	1.0:
Duna bal partja	5.320	1.476	187	617	4.774	273	—	20
Duna jobb partja	6.650	654	144	664	7.724	1.225	55	6:
Duna-Tisza köze	23.850	799	128	122	11.252	1.277	10	1.2:
Tisza jobb partja	7.559	176	215	1.118	4.915	1.566	—	1.1:
Tisza bal partja	5.078	562	20	951	5.768	1.005	35	3:
Tisza-Maros szöge	16.312	1.528	112	558	8.489	620	25	3:
Erdélyi vármegyek	1.551	761	71	697	4.533	84	10	1.0:
Országos átlag	66.363	1.156	879	1.527	47.458	1.240	138	1:

égi birtokok.

öl	Legelő		Erdő		Nádas		Földadó alá nem eső terméketlen		Összes	
	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl	kat. hold	öl
	6		7		8		9		10	

élyi vármegye k.

	22.498	176	34.857	1.391	—	—	360	1.249	57.923	1.358
	9.341	200	21.685	908	—	—	43	179	31.270	1.527
	3.156	879	6.861	1.110	—	—	—	—	10.018	389
	5.000	934	15.490	156	—	—	733	739	22.486	723
	17.012	1.356	22.278	1.367	—	—	1.817	230	41.581	1.552
	3.545	918	16.989	801	—	—	84	1.157	20.776	176
	14.997	88	42.198	278	—	—	1.685	299	59.524	652
31	4.430	583	2.228	815	6	763	34	1.155	6.969	914
	17.854	1.578	44.041	544	2	655	753	1.540	64.051	1.534
36	13.471	692	66.476	894	—	—	454	575	80.783	372
	5.116	1.165	12.281	995	—	—	586	1.245	18.173	1.335
	8.960	1.320	17.790	134	—	—	3.086	784	29.979	561
29	6.826	98	27.660	455	—	—	77	188	35.030	123
	12.611	1.184	15.910	447	25	873	565	358	29.393	523
	1.415	1.204	5.294	212	—	—	92	1.245	6.892	1.345
26	146.234	1.175	352.044	907	34	691	10.375	1.343	514.856	284

összesítés.

02	213.297	722	31.275	824	126	758	20.174	463	556.606	535
15	195.308	1.056	152.115	1.116	685	417	36.310	777	398.995	124
35	221.167	1.553	37.399	19	4.241	1.312	27.159	1.478	325.210	1.445
14	164.100	1.169	217.692	557	78	1.086	26.000	26	420.603	402
76	202.893	1.111	318.321	1.563	507	137	17.622	1.051	550.248	356
36	159.450	1.465	267.164	286	215	854	20.779	642	472.549	1.489
26	146.234	1.175	352.044	907	34	691	10.375	1.343	514.856	284
54	1.302.454	251	1.657.463	472	5.889	455	158.422	980	3.239.069	1.435

válva emlegették, hogy az értékkicserélés nem azért nem lehetséges, mert a hitbizományosok nem akarnának költözöködni, hanem azért, mert nincs elég erdőterület, utalok a már felsorolt erdőkre, s utalok különösen a községi és közbirtokosságiakra. Ugy a községi, mint a közbirtokossági birtokviszonyokat, így főleg az erdőket illetőleg itt következnek a földművelési miniszterium által legujabban közzétett adatok. De csak Erdélyt részletezem. Az ország többi részére vonatkozólag csak az átlagszámokat közlöm.

A fennebbi kimutatásban a legelő rovat alatt nagy mennyiségű erdő szerepel. Átlagos és szakértői becslés szerint a községi és közbirtokossági erdők, a ma legelő-célokra használt erdőkkel (tehát nem kizárólag legelő-területtel) együtt, túlhaladják az öt millió holdat. És megjegyzendő, hogy a legelőszámba menő erdők nagy része nagyon is átalakítható az erdőkultura céljaira. A kincstári erdők pedig meghaladják a 2,700.000 holdszámot. Ekként, a tulajdonképpeni *magánerdőktől eltekintve, melyek egy jó része pedig szintén alkalmazható a nemzeti politika céljaira*, közel 8,000.000 hold erdő az, ami a hitbizományok alapításánál, illetőleg az értékkicserélésnél tekintetbe jöhet.*) Ha tehát a jelenlegi alacsony erdőjövödelmet veszszük is alapul, mely hatszor, illetőleg hétszer kevesebb a jó minőségű szántóföldek jövödelménél, mégis ki volna cserélhető 1,000.000 hold szántóföld 6—7 millió hold erdőért. Ekkép az értékkicserélésnek, vagyis az áthelyezkedésnek — az értékkicserélés

*) Különösen Erdélyben igen fontosak a magánerdők, a melyek nemzeti céljainkra megszerezhetők. Ezekkel pótolni lehet a netán még mutatkozó hiányt. Az, hogy a községi és közbirtokossági erdők nagy része rossz karban van, nem lényeges körülmény, mert, mint kifejtem, az állam feladata a kincstári kezelésbe vétel által az erdők restaurálása s a restaurált erdők fokozatos eladása. (A marhatenyésztés érdekei természetesen szem előtt tartandók s az ekkép támadó és egyéb okok minusát a megvehető magán erdőkből kell pótolni.)

szempontjából szintén igen fontos *bányákról* nem is szólva, — az erdők mennyisége és jövedelmezősége nem áll utjában.

De tulajdonképp csak oly, már kész erdők adandók át hitbizományi kezelésbe, amelyeken már rendes gazdálkodás folytatható. Tehát legelső sorban oly erdők, melyek holdanként 10, illetőleg 5 korona jövedelmet hajtanak. Tíz korona jövedelem esetén egy millió hold szántóföldnek két millió, illetőleg 2,500.000 hold erdő felelne meg, a szerint, a mint a szántóföld jövedelemátlagát 20, illetőleg 25 koronára tesszük. Öt korona átlagjövedelem mellett 4, illetőleg 5 millió hold erdő felelne meg 1 millió hold szántóföld értékének vagy jövedelmének. De természetesen ily nagy értékkicseréléshez már első munkámban félszázad fokozatos processusát jelöltem meg. E kimutatás tisztán csak az elvi lehetőséget bizonyítja a kétkedőkkel szemben. A gyakorlatban előreláthatólag kisebbek lesznek akár a hitbizományalapítás, akár az értékkicserélés méretei. Hosszu idő, egy egész nemzeti jövendő programját tártam fel, s itt a méretek csakis nagyok lehetnek.

* * *

De miként történhetik az értékkicserélés minden nehézség és rázkódás nélkül?

Az államé a feladat. A nagyszabásu átalakítást csak az állam hozhatja létre, illetőleg közvetítheti. Az állam kezében van közel három millió hold kincstári erdő. Az állam kezel vagy négy millió holdnyi községi és közbirtokossági erdőt. A községi és közbirtokossági erdők kell hogy mind az állam kezelésébe jussanak. Sőt a községi és lehetőleg a közbirtokossági erdőket sietősen meg kell váltani. A községnek ugy sem való, marhatenyésztésének szükségletén túl erdő vagy ezzel egy jelentőségű legelő. A megváltásból befolyó pénz többet jövedelmez a községnek

mint most az erdő. *És állampapírjainknak volna legalább egy biztos elhelyezési tényezője.* A községeket állampapírokból lehetne kárpótolni.

A procedura következő lenne:

Az állam akár a tulajdonát képező, akár a kezelésében levő és megváltandó erdőket akkor változtatná át hitbizományokká, a midőn már alkalmasabb az erdőkultúra magasabb követelményei nekviselésére. Tehát akkor, a midőn legalább öt korona tiszta jövedelmet hajtanak holdanként. Annyit hoz most a legtöbb kincstári erdő. Egyes erdőgazdaságok, mint ki volt mutatva, hoznak 8—10 korona jövedelmet is, ezek azonban kivételesek.

De mert nemzeti és egyszersmind közgazdasági érdek, hogy a kincstári erdők átlaga ne fogyjon, amely mérvben hitbizományi kezelésbe engedi át a kincstár a már kész erdőket, ugyanolyan mérvben kell új erdőterületeket vásárolnia. Ekkép az államra igen nagy és fontos feladat vár. Fokozatosan megszerzi a községi és közbirtokossági erdőkhöz a magánjellegű megszerezhető erdőket is. A hitbizományok alakítása által tehát a kincstári erdőbirtok nemcsak hogy nem fogy, de növekszik. Növekszik akkép, hogy a már kész erdők eladásából befolyó pénzen nagyobb kiterjedésű, de kezdetlegesebb erdőket vásárol meg.

Van tehát elég erdőgazdaság a nemzeti áthelyezkedés számára, akár a hitbizományi akár a szabad uradalmakból történik az értékkicserélés. Át lehetne helyezni a munkámban végső határ gyanánt kontemplált 1,000.000 holdat is, annál inkább áthelyezhetők a törzsuradalmak érintetlen hagyásával a mellékhitbizományok. És elégséges erdőgazdaság létezik már most új hitbizományok alapítására, melyek

a kormány kijelentése szerint az alföldön és a Dunántul többé nem, hanem csakis a nemzetiségi vidékeken történhetnek.

Felesleges újra ismételnem, hogy maguk az új alapítások is csak fokozatosan (Darányi Ignác kijelentése szerint csak kivételesen) történhetnek. A rossz erdőgazdaságok tehát időközben átalakíthatók jókká. Különösen megszüntethetők azon pusztítások, melyek a községi és részben a közbirtokossági erdőkben történtek. Maguk a dolgok és gazdasági viszonyok fejlődése azután lassanként elvégzi a többit. Létrejön azon állapot, ami Csehországban, Morvában és Sziléziában már örvendetes tény, hogy e hitbizományok tulnyomóan erdőgazdaságon vannak, Csehországban 58 hitbizomány, 129.000 hold szántóföldön túl 360.000 holdnyi erdőn van. Morvaországban 18 hitbizomány átlagát 32,000 hold szántóföld és 128.000 hold erdő képezi.

Ide járul még, hogy a nemzetiségi vidékre átköltözött erdőhitbizományok okvetlenül tért foglalnának az ottani szántóföldeken is. Az enklavékat épp úgy megszereznék, mint megszerezték a cseh és morva hitbizományok. Ezek annyira kisajátították idővel a környék lakosságát, hogy a haladó párthoz tartozó cseh gazdák 1883-ban bizottságot küldöttek ki azon térfoglalás tanulmányozására, a melyet a hitbizományok a szántóföldeken tettek.

De hát baj volna az nálunk, ha Erdélyben nem az Albina, hanem a létesítendő hitbizományok tulajdonosai vennék meg az eladó földeket, s a románság közt ezek terjeszkednének gazdasági hatalmukkal?

És ha Erdély és Felsőmagyarország még sem lenének képesek befogadni az idők folyamában mindinkább gyarapodó hitbizományokat, ott volnának az 5-ik főcsoport hatalmas és gyönyörű erdői. Ott volnának a részben kincstári horvát-szlavon erdők. Hát szintén oly nagy baj volna,

kérdezem, ha ez erdőkön is keletkeznének magyar mágnás-családok hitbizományai?

E kérdés politikai jelentőségének fejtegetésébe nem is bocsátkozom. Egyszerűen csak azt konstatalom, hogy nagy baj volt mágnásaink tartózkodása a Dráván tuli birtokszerzéstől, mert hisz, egyebektől eltekintve, a Drávántul birtokos mágnásaink ülés- és szavazatjoggal birnának a zágrábi országgyűlésen.

* * *

A parcellázás az Alföldön s a Dunántul egyenlő lépést fog tartani a hitbizományoknak az erdőgazdaságra való helyezkedésével.

Sőt itt már nem is azon eseteket kontemplálom, a midőn akár másod-harmadszülött ági tényleges hitbizomány az Alföldről s Dunántulról átköltözik a nemzetiségi vidékek erdőgazdaságaira.

Különösen azon mágnás és nem mágnás családokat kontemplálom, a melyek uj hitbizományt akarnak alapítani.

Számos oly mágnás és nem mágnás család van, a melynek már van hitbizománya, de még ujakat akar alapítani. Sőt a fennebbi kimutatás szerint van igen sok oly mágnás, a ki főrendiházi jogosultsággal bir s hitbizomány még nincs. És vannak oly nem főrendiházi tagok, a kik szeretnének hitbizományt létesíteni.

A magyar társadalom mindez előkelői többnyire már birtokosok, sőt latifundium-tulajdonosok s pedig a közlött kimutatás szerint ép az Alföldön vagy a Dunántul. De mert többé itt nem alkothatnak hitbizományt, hanem csakis a nemzetiségi vidéken, kénytelenek lesznek a síkföldön parcellázni s a bejövő pénzen erdőket vásárolni. Csak kevés főrangú családnak van ugyanis nagy-

mennyiségü készpénze. Egyáltalán nagy hibája a mi birtokrendszerünknek, hogy kevés forgó tőkével rendelkezik. Az osztrák hitbizományok közül 201-nek 35,000.000 forintot meghaladó, szintén lekötött pénztőkéje van. A stájer hitbizományok minden hektárját 236 forint tőke egészíti ki. A parcellázás tehát már azért is szükséges, hogy eladósodott hitbizományosaink pénzre változtassák át ingatlanaik egy részének állagát, de legsürgősebbé teszi a parcellázást az új hitbizományok alapítása.

Am a parcellázást nagy méretekben lehet eszközölni a községi javakon is. Sőt ezeken kell hogy legelső sorban tekintetbe jöjjenek. Nem kevesebb mint 131 oly község van, mely több mint 6000 hold ingatlan felett rendelkezik. Debreczen 89.260 holddal, Szeged 71.987 holddal, Kecskemét 49.104 holddal, Szabadka 48.298 holddal, Zenta 27.969 holddal és Sopron 17.870 holddal birnak. Van tehát a népnövekvés számára bőségesen tér és alkalom. Módunkban van tehát fenntartani a magyarság terjeszkedését, sőt megjavíthatjuk e terjeszkedés hanyatló arányait. Ha még közegészségügyi viszonyainkat is javítjuk, akkor semmi kétség benne, hogy a Dunántuli s alföldi medenczét s a magyarság egyéb góczpontjait magában foglaló 25 vármegye lakossága félszázad alatt megkétszereződik, vagyis kilencz millióból tizennyolcz millió lesz. Minapi munkámban ugyanis kiszámítottam, hogy a magyarság a 80-as évek arányában, félszázad alatt kétszereződik meg. És akkor bekövetkezik a mit a »magyar politika új alapjai« cz. munkámban irtam, illetőleg jószoltam :

A független és erős nemzetek szükségkép számbelileg is nagyok. A kis fajokat eltiporhatják a világesemények.

Akar a magyar faj kibontakozni a lét és nemlét örvényző küzedelméből? Akar a halhatatlan népek sorába lépni? Akkor számbelileg hatalmasan ki kell fejlődnie.

És ez a mód rendelkezésére áll. Ismételtén a legnagyobb részletességgel kimutattuk már a magyar faj szaporodási képességét. Kétszer szaporább a rá nézve legveszedelmesebbé lehető románságnál. Ma már meghaladja a nyolczmilliót, pedig a negyvenes években alig volt több négymilliónál. Ekkép a mig 1848-ban csak kétszer volt nagyobb az összes hazai románságnál, ma több mint háromszorosan mulja ezt fölül.

Ime a legfényesebb jövendő kulcsa. Fenn kell tartani a magyarság természetes szaporodó-képességét és ekkép önmagától oldódik meg a nemzetiségi kérdés. A jelen szaporodási és terjeszkedési viszonyok mellett meglepő eredményeket fogunk elérni. A szoros értelemben vett Magyarország lakossága 1890-ben 15 millió volt. Ebből magyar hétmillióháromszázezer, román kétmillióötszázezer, tót egy-milliónyolczszázezer volt.

Ötven év mulva, vagyis 1940-ben, a mai szaporodási arányok megtartása mellett, összes lakosságunk, Horvatország nélkül, huszonnégymillióhatszázézer lesz. Ebből magyar tizenhétmillió, román négymillióháromszázézer, tót kétmillióöt-százézer leend. Vagyis a magyarság az összes lakosság hetvenkét százalékát fogja képeztni s ekkép Magyarországon nem lesz többé nemzetiségi kérdés.

De ez a fényes, ragyogó eszménykép csak akkor való-sul meg, ha a magyar faj terjeszkedése előtt ledöntjük a gátakat. Ha tehát a dunántuli, de főleg az alföldi magyar medenczéből eltávolítjuk a kötött birtok sorompóit. A köz-ségi és a hitbizományi kötött birtokét egyaránt.

Ha ellenben a földbirtok gátjai fennmaradnak, akkor legelőször a dunántuli magyarság szaporodása esik vissza az oláhság és tótság szaporodási színvonala alá. Azután követ-kezni fog az Alföld. Bekövetkezik a szaporodás mesterséges korlátozása azon 15 vármegyében is, melyben a magyar

faj születési arányai elérik a német és orosz mérveket. Eléri ugyanynira, hogy ezen 15 megyének köszönjük, hogy Magyarország népesedés dolgában előkelő helyet foglal el az európai államok között. Ha itt is életbelép a Dunántul népirtó rendszere, akkor a két magyar medence, jövőnk és nagyságunk e természetes alapja, fokozatosan keskenynyé lesz. A magyarság szaporodás dolgában a tótság és oláhság mögé jut. Vagyis a nemzetiségek fognak hódítani és terjeszkedni s a magyar faj tért fog veszteni. A tótok és románok évtizedről évtizedre nagyobb szaporodási arányt fognak felmutatni mint a magyarság, s akkor ugyancsak pár évtized alatt összetörik a most még egységesnek látszó magyar állam és magyar nemzet. Veszélyesebb orgiáit fogja ülni nálunk a szláv és oláh föderalizmus, mint Ausztriában. Nemzeti és állami bomlásunk még azon esetben is okvetlen bekövetkeznék, habár a magyarság terjeszkedési képessége egyenlő lenne a nemzetiségekével. *Az egyenlő arányok mellett államunk és nemzetünk egysége nem tartható fenn.* Erdélyben és Felső-Magyarországon a nemzetiségi szeparatizmus feltétlenül érvényre jut, pedig egy szeparatizmus történetét már ismerjük a Dráván tul. A magyarság supremáciáját csak nagyobb terjeszkedési képessége tarthatja fenn, valamint ez tartotta fenn eddig.

E drága kincsünk, jövőnk talizmája, még kezünkben van. Ha képesek leszünk fentartani az utolsó évtized szaporodási viszonyait, néhány évtized alatt a magyar probléma meg lesz oldva s nem csak a nemzetiségek, hanem egyzersmind Ausztria irányában is. Négy évtized multán a magyar faj Szent-István egész birodalmában meg fogja közelíteni az egész lakosság $63\frac{0}{10}$ -át. A szoros értelemben vett Magyarországon pedig $72\frac{0}{10}$ -ra emelkedik föl. Magyarország összes lakossága szintén ugyanezen idő alatt erősen megközelíti Ausztria lakosságának számát. Itthon tehát nem

lesz nemzetiségi kérdésünk, mert 72°/_o magyarság mellett nem lehetséges semmi nemzetiségi visszavonás.

Számbeli és természetesen egyszersmind anyagi nagy megnövekedésünk mellett pedig Ausztria semmi fölényt sem tarthat meg irányunkban, sőt képesek leszünk a monarchia missziójának folytatására, ha Ausztriát valami váratlan bal-eset érné.

Ily sötét és fényes képek váltakoznak egymással a fölállított alternatívákhoz képest. *A magyar nemzet szükségképpen vagy nagygyá lesz, vagy, szintén szükségképp, el kell züllenie.*

ZÁRÓ FEJEZET.

Periculum in mora.

A nemzeti czélunkra vonatkozó módok és eszközök alkalmazásával nem szabad késlekednünk. A kulturai eszköz már gyakorlati alkalmazásban van s hathatósan előmozdítja törekvéseinket. A gazdasági akció szintén megindult, sőt ez örvendetes fordulóra jutott az által, hogy a Széll-kabinet s névszerint Darányi Ignác a hitbizományok kérdésében elfoglalta ismeretes álláspontját. Ennek következményei nagyszabásuak lehetnek még az esetben is, habár egyetlen hitbizomány sem mozdul el helyéről. Az alföldi és dunántuli szabad latifundiumokon ugyanis több hitbizományt nem lehet alapítani, s így az alapítani szándékozók, újra ismétlem, kénytelenek lesznek a szántóföldeket parcellázni, mely összesen azután erdőgazdaságokat vásárolhatnak.

Ezt a nemzeti hivatásu műveletet csak egy s pedig indokolatlan aggodalom korlátozhatja és késleltetheti. Azon sokszor emlegetett feltevés, hogy akár a kötött, akár a nem kötött birtokok a nemzeti ügyre nézve ellenséges kézbe kerülhetnek

A képviselőházban épp ez utóbbit hozta fel valaki tervem ellen, mondván, hogy ugyanazon románok, a kiktől erdőt vásárolunk, az ekkép nyert pénzen meg fogják venni

az Alföldön parcellázott földeket. Szinte felesleges ez aggodalom naivságát bizonyítanom már azért is, mert első sorban községi és közbirtokossági erdők összevásárlásáról van szó, s így különösen a községeket illetőleg, a nyert összeg letétileg fog kezeltetni. A mennyiben pedig magánosoktól venné is meg akár az állam, akár más a Királyhágón tuli erdőket, egészen bizonyos, hogy, egyes kivételes esetektől eltekintve, oláh honfitársaink nem fognak sietni a magyar Alföldön letelepedni. *Vagy ha igen, itt csakhamar magyarokká lennének.*

Az általános jellegű aggodalom azonban nem főleg a románokra vonatkozik. De ezzel is könnyű szerrel leszámolhatunk. Az alföldi parcellák megvásárlásában, sőt megtartásában ottani pórnépünkkel senki sem versenyezhet. És hogy a vásárlásra pórnépünknek pénze van, munkámban igyekeztem bizonyítani. Ide járul, hogy a telepítési akciót képzelni sem lehet *az állam visszavásárlási joga nélkül.* És mint szintén igyekeztem kimutatni munkámban, e visszavásárló jog teljesen elégséges nemzeti célunk biztosítására. *Semmi retrográd intézkedésre nincs szükség.*

Bátran megindulhat tehát a nemzetszervező átalakulás. Minél előbb meg kell indulnia. Valóban veszély van a késedelemben.

A magyarság fejlődésében máris aggasztó tünetek kezdenek jelentkezni. A születések száma magán a nagy Alföldön állandó visszaesést mutat a 90-es évek eleje óta. Sőt volt egy év, az 1898-iki, a midőn a magyarság elvesztette terjeszkedő fölényét, nem ugyan a románok, hanem a tótok irányában. A tótok ez évben nagyobb szaporodási arányt mutattak, mint a magyarok, igaz, hogy a románok még tovább visszaestek. Nemcsak nem szaporodtak, hanem egy, bár csekély törtszámmal fogytak.

A sajnálatos jelenségnek legfőbb oka bizonyára az

1897-iki rossz gazdasági év, mely főleg az Alföldet sújtotta, a felvidéket pedig sok tekintetben megkimélte. De mégis komoly intőjelet képez, hogy egyik nemzetiségünk szaporodás tekintetében, bár pillanatra is, a magyarság fölé kerekedhetett, mely állandóan megtartotta fejlődése szuprémacziáját az említett évig. A románok felett pedig mindig kétszeres szaporodási fölényt mutatott. Nagyszabásu gazdasági akció visszaadhatja fajunknak régi fölényét. *Immár csakis ez adhatja vissza.*

De van más komoly intőjel is. A felsőmagyarországi erdők nagy része máris külföldi mágnások kezére jutott. Az idegenek egyáltalán sok birtokot — körülbelül egy millió holdat — szereztek Magyarországon. A szepesi erdők nagy része már Hohenlohe herceg és Heintze kezén vannak. Legujabban, mint értesülök, ismét nagy felső-magyarországi erdő került porosz kézre, Tiergard báró kezére. A porosz gazdák, az új földesurak természetesen német szellemben rendezkednek be. Erdővédjeik és tisztjek poroszok. És mert nem jönnek az országba lakni, a magyar föld nem érezteti rájuk vonzó és asszimiláló hatását. Talán egy messze jövőendő politikai alakulásra gondolva megmaradnak idegeneknek. Nemsokára rá kerül a sor a keleti erdőkre. És ott még egy másik veszély fenyeget. Az, hogy *az Albina megvásárolja majd az erdőket is.* Ugy értesülök, hogy a közbirtokossági erdők tekintetében már is baj van. Több vidéken igyekeznek kijátszani a törvényt, s a magánerdők kategóriájába juttatni a közbirtokossági erdőket. Az erdőpusztítás pedig mindenütt dul, a hol az állam nem érezteti kezének hatalmas nyomását, s a magánerdőknél nem igen éreztetheti. Dul az erdőpusztítás a községi és közbirtokossági erdőkben is, ott a hol a közigazgatásnak nincs éber szeme. És egyéb is pusztul Erdélyben és Felső-Magyarországon egyaránt. A nemzeti földbirtokosság, sőt részben már el is

pusztult, úgy itt, mint ott. Felső-Magyarországon idegenek, főleg poroszok lépnek helyébe. Sőt a tót intelligenzia is terjeszkedik a földbirtokban. Erdélyben pedig az Albina már tekintélyes oláh középbirtokosságot teremtett.

Es ki nem látja a tót és román értelmiség kibontakozását, s itt-ott már felülkerekedését? Ki nem látja a tót és román nyelvhatár már régi előrenyomulását, a mit a kétségtelen magyarosodással csak épp hogy ellensúlyozni bírunk, különösen a városokban.

A román és tót társadalom nem egy ponton hódított máris a magyar társadalom rovására.

Kit nem döbönt meg mind e komor tény? A magyar társadalomnak is valahára meg kell mozdulnia, mert az állami akció egymagában nem elég. Az állam maga nem képes meggátolni a bomlást, melynek fenyegető előjelei mutatkoznak: *a társadalomnak is részt kell vennie a nemzetalkotásban, fájdalom, talán már nemzetmentésben.*

Az államok és nemzetek alakulásának története bizonyítja, hogy tulajdonképp a társadalom volt mindenütt az erőforrás. A tulsúlyban levő hatalmas társadalmak olvasztották magukba az idegen elemeket, szítták fel gyöngé fajokat. A történelem félremagyarázása azon állítás, hogy a középkorban igazgatás és kormányzati uton teremtettek nemzeteket. A nyugoti nemzetegységek kiformalódtak már a XI. és XIII-ik század táján, tehát a cenzralizáció eszközeivel dolgozó királyság már kész nemzeteket talált a Duna völgyétől nyugatra.

Az elkésett alakulások utánképzésébe és siettetésébe igenis belevegyül az állami szempont, sőt az államé a vezérszerep. Ily elkésett alakulást hajt végre Németország keleti határán Posenben, de eddig meglehetősen kevés eredménnyel. Ellenben az elbai szlávok teljes beolvasztása a német-ségbe egészen társadalmi uton ment végbe.

Szintén elkésett alakulást hajt sietősen végre Oroszország. De kegyetlen eszközökkel dolgozó nemzetalkotó munkája egy óriási faji társadalomra támaszkodik, mely képes a legmesszebb menő expanzivitásra. Akár Ázsia benépesítésére.

A mi feladatunk egyszerűen lehetetlenségre való vállalkozás lenne a társadalmi erők igénybe vétele nélkül, pedig a mi nemzeti munkánk korántsem tűz ki oly célokat, mint akár Oroszországé, akár Németországé. Szerencsére a faji expanzivitás a mi társadalmunkban is megvan. Fájdalom azonban, ma már főleg csak az Alföldön. A nemzetiségi vidékek magyarságánál az expanzivitás csekélyebb, de még mindig sikeresen felhasználható.

E téren tehát még nem volna nagy baj. De társadalmunk kezdeményező és akcióereje gyengült meg. Mindent az államtól vár, nem gondolva meg, hogy önlemondása az állami onnipotenciára elvezet ugyan, de nem a nemzetalkotás munkájának sikerére.

E munkának azonban sikerülnie kell, mert ha nemzetünk rövid idő alatt el nem készül, ellenséges alakulások ferde irányba viszik formációját.

Felesleges újra mondanom, a mit már annyiszor igyekeztem érthetően megmondani, hogy a mi nemzetalakulásunk célja nem a más nyelven beszélő honfitársak nemzetiségének megsemmisítése. Sőt minél több nem magyar anyanyelvű honfitársunkat igyekszünk megnyerni a magyar nemzeti eszmének. De a magyarságot úgy meg akarjuk erősíteni kulturailag, s meg akarjuk növelni számbelileg, hogy a nemzetiségi társadalmak ellenséges kifermálódása tönkre ne tegye nemzetegységünket s majdan államegységünket.

E teljesen jogos célra szervezkedjék társadalmunk. Szervezkedjenek különösen a vezérlő társadalmi elemek. Nemzeti konszolidációknak az áthelyezkedés lévén főesz-

köze, igyekezzünk egymást megérteni s közös akciónkat félreértések vagy visszavonások által meg nem bontani.

A kölcsönös megértés előrehaladását e füzet elején már jeleztem. Utaltam gróf Károlyi Sándorra és gróf Tisza Istvánra. Utalhatnak még számos társadalmi előkelőségre, gróf Széchenyi Imrére s másokra. De utalhatok különösen a jelen kornak kiegyenlítő szellemére, melyet Széll Kálmán rendszere inspirált közéletünkbe. *Az elvek feladása nélküli közeledés és kiegyenlítés, s az egymás megbecsülése, főleg pedig a mindnyájunkat átható hazafiság szelleme ledöntheti az egységes társadalmi akció előtt az eddig létezett gátokat.*

A társadalmi akciók ugyanis csak akkor sikerülhetnek, ha egységesek s ellenakciók nem rontják azokat. Főleg sikerülnek akkor a mi specziális viszonyaink közt, ha a vezetést az állam tartja kezében. Különösen Erdélyben az államra nagy teendő vár.

A erdélyi viszonyok megérték arra, hogy ott a lehető leggyorsabb akció menjen végbe. És pedig nem pusztán a telepítés vagy a hitbizományi áthelyezkedés tekintetében. Maga a közigazgatási reform sem elég, bár szükséges. Darányi feladatát ki kell egészítenie a Királyhágón tul Hegedüs Sándor gyors akciójának. És az ipari akcióra legalkalmasabb a Székelyföld, a mint a kereskedelmi miniszter ismételten ki is jelentette, hogy a Székelyföldön nagyméretű iparos akciózt hajt végre. Hegedüs Sándor gyors munkás és merész kezdeményező. De ipari akcióját ki kell egészítenie közlekedési akcióval. Az ipari gócpontokhoz kell szabnia s bizonyára azokhoz is fogja szabni közlekedési politikáját.

Egyáltalán minden kulturai és közgazdasági akció összhangzó tervét előre meg kell állapítania Erdélyben s különösen a Székelyföldön. A székely vidéket belső határvonalain kell kifejteni kezdeni. A Székelyföldnek Erdélyben

befelé kell fejlődnie. Ezért különösen fontos a délkeleti brassói s a nyugati határ, mely a Székelyföldet a szász és román vonalon megerősíteni s a Mezőség felé kiterjeszteni van hivatva. Oda, a hol a második nagy magyar központ organizálandó a Királyhágón túl. *Főleg tehát a déli és nyugati székely városok fejlesztendők az ipar és közlekedés segítségével.*

Ha mindennemű akciónak ereje, közös célja s harmoniája leend: akkor még megmenthető lesz a magyar nemzeti állam a Királyhágón túl. Különben béke idején rendülnek meg ott egyáltalán a magyar állam oszlopai. És mi történhetnék akkor, ha konvulziók ráznák meg világrészünket s ezek villámai czikáznának át Magyarország felett?

TARTALOM.

	Oldal
<i>I. Fejezet :</i>	
Ujabb nemzeti elhelyezkedés	7
<i>II. Fejezet :</i>	
A hitbizományok új és nemzeti alapja	13
<i>III. Fejezet :</i>	
Az erdő nemzetpolitikai hatása	27
<i>IV. Fejezet :</i>	
Az erdők jövedelmezősége	38
<i>V. Fejezet :</i>	
Az áthelyezkedés módja és nemzeti következményei	42
<i>Záró fejezet :</i>	
Periculum in mora	54

